

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1945 kl. 5 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av motioner angående utredning rörande statens medverkan till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem, angående åtgärder för likviderande av bostadsbristen vid vissa bruk i Värmlands m. fl. län samt angående undersökning beträffande landsbygdens bostadsstandard.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 5, ha herrar *Severin* i Gävle och *Persson* i Växjö hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning, huruvida och i vad mån man från statens sida kan och bör medverka till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem.

I en annan motion, nr 438, har herr *Kempe m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning beträffande de åtgärder, som böra vidtagas för likviderande av bostadsbristen vid bruken, vid vilken utredning beaktas vad i denna motion anförts angående önskvärdheten av att bolagen förpliktas bidra till att de anställda arbetarna erhålla människovärdiga bostäder, samt att proposition med de förslag, till vilka utredningen kan föranleda, fortast möjligt avlämnas till riksdagen.

Slutligen har i motion nr 50 herr *Severin* i Gävle *m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om företagande av en ingående undersökning, avseende landsbygdens bostadsstandard, samt att vid planläggningen av denna undersökning i motionen anförda synpunkter måtte beaktas.

Samtliga dessa tre motioner ha av kammaren hänvisats till andra tillfälliga utskottet, som upptagit dem till samtidig behandling.

Beträffande motiveringarna får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionerna från bostadssociala utredningen, statens byggnadslånebyrå, socialstyrelsen, egnahemsstyrelsen, länsstyrelserna i Malmöhus, Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län samt dessutom berett arbetsgivarföreningen, industriförbundet, landskommunernas förbund, landsorganisationen och Riksförbundet landsbygdens folk tillfälle att inkomma med yttrande. Arbetsgivarföreningen hänvisar till

industriförbundets yttrande. Landskommunernas förbund har ej begagnat sig av tillfället att inkomma med yttrande. Inkomna yttranden jämte tillhörande bilagor äro såsom bilagor fogade till detta utlåtande. Dessutom ha Hofors fackliga centralorganisation och metallindustriarbetarförbundets avdelning i Hagfors inkommit med skrivelser, vari motionerna nr 5 och 438 tillstyrkas.

Utskottet.

Inkomna yttranden bestyrka, att bostadsförhållandena på landsbygden äro sådana, att en utredning är väl motiverad. Detta gäller såväl den rena jordbrukande delen av landsbygden som tätorterna med mer eller mindre starka industriella inslag samt övriga tätorter. En utredning synes därför böra omfatta icke endast industriorternas bostadsproblem utan hela landsbygdens, varigenom bostadssociala utredningens undersökningar beträffande bostadsförhållandena i städerna kunde bli på ett lyckligt sätt kompletterade.

Såsom i åtskilliga yttranden framhålles bör en allmän bostadsräkning anordnas i samband med planerad folkräkning vid nästkommande årsskifte. Det synes utskottet lämpligt att så sker. Därvid böra jämväl intensivundersökningar kunna göras icke blott i fråga om mera utpräglade jordbrukskommuner utan även i fråga om industriorter och andra tätorter. En dylik intensivundersökning liksom bostadsräkningen överhuvud torde böra handhavas av ordinarie utredningsorgan, i främsta rummet socialstyrelsen.

Beaktande torde därvid jämväl böra fästas vid förhållandena å sådana orter, där all mark äges eller disponeras av företag, däri de å orten bosatta arbetarna äro anställda. Detta gäller icke endast industriorter utan även storgods, där bostadsproblem i annan form än tidigare kunna väntas uppkomma sedan statlönesystemet upphört.

Emellertid kan ju en undersökning av bostadsförhållandena på landsbygden icke få bli ett självändamål. De framkomna resultaten böra sedermera läggas till grund för sådana åtgärder, som kunna anses lämpliga för avhjälpan av de brister, som vidlåda landsbygdens bostäder. Huruvida en sådan utredning bör omfatta hela landsbygden eller om för industriorternas vidkommande särskild utredning bör verkställas och för den övriga delen av landsbygden en annan, anser sig utskottet icke för närvarande kunna bedöma. I några yttranden har framhållits, att en utredning med fördel kan omfatta båda delarna, men detta synes vara en fråga, som det lämpligen bör överlåtas på Kungl. Maj:t att avgöra.

Vid utredningen böra givetvis redan verkställda eller pågående undersökningar utnyttjas och överhuvud taget utredningsarbetet samordnas, så att onödigt dubbelarbete icke behöver förekomma. Utskottet

vill härvid även omnämna den bostadsvaneundersökning, vartill jordbruksutskottet tillstyrkt av Kungl. Maj:t vid årets riksdag äskat anslag.

Den i motion nr 438 framförda frågan om åtgärder för att avhjälpa bostadsbristen vid bruken är enligt utskottets mening endast en detalj, om än en ingalunda oviktig sådan, i det stora problemet, varför bostadsförhållandena vid bruken synas böra upptagas i samband med en allmän undersökning av bostadsförhållandena på landsbygden.

Utskottet får alltså hemställa,

att andra kammaren med anledning av motionerna nr 5 och 50 för sin del måtte besluta, att riksdagen i skriftelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning av bostadsförhållandena på landsbygden och att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger de förslag vartill utredningen kan ge anledning, samt

att därmed också motion nr 438 måtte anses besvarad.

Stockholm den 3 maj 1945.

På utskottets vägnar:

IVAR JANSSON.

Närvarande: herrar *Jansson* i Kalix, *Jönsson* i Rossbol, fru *Ekendahl*, herrar *Fahlman*, *Swedberg*, *Johansson* i Kalmar, *Ljungqvist* och *Hansson* i Skegrie.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

BOSTADSSOCIALA UTREDNINGEN

Den i motionen framförda uppfattningen att en höjning av landsbygdsbefolkningens bostadsstandard för närvarande är en av de mest angelägna uppgifterna för den allmänna bostadspolitiken delas av bostadssociala utredningen. Ehuru tillsatt närmast för att verkställa utredningar och avgiva förslag rörande bostadsförhållandena i städerna har utredningen under sin verksamhet upprepade gånger haft anledning att ta upp landsbygdens bostadsförhållanden till omprövning och härvid som sin uppfattning hävdad, att kraven på en fullgod standard icke få eftersättas i fråga om landsbygdens bostäder.

Sålunda har i det betänkande med förslag till lån och bidrag av statsmedel till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer i egnahem, som utredningen avgav under år 1937 (SOU 1937: 43), anförts bland annat följande.

” — — — Den ur många synpunkter beklagliga och farliga sociala klyfta, som består mellan landsbygd och städer, är uppenbar icke minst beträffande bostädernas beskaffenhet. Det torde icke av någon förnekas, att en av de viktigaste anledningarna till 'flykten från landsbygden' — särskilt när det gäller kvinnorna — är den ännu tyvärr i stor utsträckning rådande bostadsprimitivismen på landsbygden. — — — Utifrån de synpunkter bostadssociala utredningen har att anlägga synes det naturligt, att krav på högre bostadsstandard bör urgeras särskilt när det gäller barnrika familjer. Kraven böra hållas i överkant jämfört med nu i allmänhet rådande förhållanden.”

Med denna allmänna motivering yrkade utredningen på fastställande av vissa minimikrav på bostaden i den föreslagna nya egnahemsverksamheten, bl. a. innebärande att varje lägenhet borde inrymma minst två, helst tre rum och kök samt vara utrustad med centralvärme, vatten- och avloppsledning, tillräckliga biutrymmen samt helst badmöjligheter i någon form i huset.

Utredningen erinrade i detta sammanhang om, att kraven på en fullgod standard för bostadslägenheterna på landsbygden betydde en väsentlig och kraftig höjning utöver de nu förhärskade invanda bostadsförhållandena. Bostadssociala utredningens nu berörda förslag ledde till resultat såtillvida, att denna målsättning — att söka utjämna klyftan mellan stad och land i fråga om bostadsstandard — fått en allt vidare tillämpning.

Såsom i den remitterade motionen understrykes, försvåras en rationell bostadspolitik genom att ingen mer omfattande bostadsstatistisk undersökning skett för landsbygden sedan den extra folkräkningen 1935/36. Det saknas därför möjligheter att i detalj studera, hur de växlande och skiftande statliga stödformerna under det senaste årtiondet påverkat bostadsstandarden. Bristen på en fortlöpande allmän bygg-

nadsstatistik för landsbygden gör det vidare omöjligt att bedöma i vilken takt landsbygdens bostadsbestånd förnyats genom ny- och ombyggnader och därmed vilka förändringar som kunnat ske i fråga om bostadsbeståndets sammansättning på olika lägenhetskategorier m. m.

Det är uppenbart, att en mer intensiv och aktiv bostadspolitik i syfte att höja landsbygdens bostadsstandard kräver aktuella och ingående kunskaper om bostäderna, vilka endast kunna erhållas genom en fullständig inventering av landsbygdens bostadsbestånd. I likhet med motionärerna anser bostadssociala utredningen det nödvändigt, att det snarast möjligt företages en ingående statistisk undersökning, som i detalj klarlägger landsbygdens bostadsförhållanden. Det framgår av det anförda, att det är av utomordentlig vikt icke blott att en bostadsundersökning för landsbygden företages utan även att denna undersökning får en sådan uppläggning och utformning, att den kan bli effektivt instrument för den praktiska bostadspolitiken. Av denna anledning är det lämpligt, att undersökningen av landsbygdens bostadsfråga får ingå som ett led i en allmän bostadsräkning omfattande hela landet. Det är av flera skäl önskvärt, att en sådan allmän bostadsräkning företages samtidigt med den folkräkning, som är planerad äga rum per 31 december 1945.

Det kan i detta sammanhang knappast bli fråga om att diskutera den allmänna uppläggnings, organisationen och genomförandet av en bostadsundersökning av den typ, som här skisserats. Detta tillkommer närmast de myndigheter, som kunna komma att anförtros undersökningsuppdraget, och då väl närmast socialstyrelsen. Bostadssociala utredningen vill emellertid för sin del peka på några väsentliga synpunkter, som enligt utredningens mening särskilt böra beaktas, när landsbygdens bostadsförhållanden bli föremål för en undersökning.

Undersökningen bör, vilket även synes vara motionärernas uppfattning, dels innefatta en allmän bostadsräkning, klarläggande huvud dragen av landsbygdens totala bostadsbestånd, antalet lägenheter av olika storlek och utrustning, antalet hushåll av olika storlek och sammansättning m. fl. översiktliga bostadsstatistiska data. Det synes med hänsyn till rationaliseringssträvandena inom jordbruket och med hänsyn till de pågående förskjutningarna i landsbygdsbefolkningens sammansättning vara av största vikt att få material för analyser av den nuvarande hushållsstrukturen och prognoser över det sannolika framtida antalet hushåll inom olika landsdelar och jordbruksområden.

Till denna allmänna inventering böra knytas intensivundersökningar berörande ett representativt urval av bostadsbeståndet; av vikt är härvid att såväl bostadsförhållandena i rena jordbruksområden som exempelvis i mindre industrionråden på landsbygden undersökas. Vid dessa intensivundersökningar böra särskilt uppmärksammas sådana frågeställningar, som äro ägnade att belysa de pågående förändringarna i landsbygdens bebyggelse- och bostadsförhållanden. Sålunda bör klarläggas på vad sätt och med vilken inriktning landsbygdens bostadsbestånd förnyas och vilka standardförändringar äro implicerade i denna förnyelseprocess. Vidare bör utredas i vilken utsträckning ombyggnadsverksamhet förekommer och innebär standardförbättringar.

I anslutning till vad som ovan framhållits om vikten av att klarlägga den nuvarande och sannolika framtida befolknings- och bostadsstruk-

turen på landsbygden bör särskild uppmärksamhet ägnas bebyggelsens lokalisering, tendenser till ökad bebyggelsetäthet och övriga med lokaliseringen sammanhängande sociala problem.

Såsom motionärerna framhållit skulle det givetvis vara till fördel, om de fakta angående särskilda landskommuners bostadsförhållanden, vilka framkomma vid nämnda intensivundersökningar, kunde utnyttjas till en lokal registrering av bostäderna, som kunde användas av hälsovårdsnämnderna vid deras bostadsövervakning. Det bör dock understrykas, att upplägget av sådana register torde bli ett så omfattande arbete, att det icke annat än försöksvis kan tänkas ske i samband med eller i anslutning till de planerade bostadsundersökningarna. Dyliga registerkort över samtliga lägenheter eller en del av den förefinnas i vissa större städer. Däremot torde landsbygdens hälsovårdsnämnder i allmänhet icke förfoga över tillräckliga arbetskrafter för att genomföra ett sådant arbete. Det är emellertid uppenbart, att bostadsundersökningar av den art, som här diskuteras, ha en utomordentlig betydelse som utgångspunkt för en registrering vars genomförande torde få utsträckas över en längre tid.

Sammanfattningsvis får bostadssociala utredningen understryka vad som i den remitterade motionen uttalas rörande det angelägna i att en undersökning av landsbygdens bostadsförhållanden snarast möjligt företages och då lämpligen i samband med 1945 års folkräkning. Vidare bör denna utredning få karaktären dels av en allmän bostadsräkning, dels av intensivundersökningar berörande ett representativt urval av bostadsbeståndet; faktiskt rådande förhållanden och hittills tillgängligt kunskapsmaterial göra det härvid naturligt att särskild omsorg ägnas åt att belysa landsbygdens förhållanden.

Stockholm den 7 april 1945.

För Bostadssociala utredningen

BERTIL NYSTRÖM.

Per Holm.

Bilaga 2.

STATENS BYGGNADSLANEBYRA

Det avsnitt av det svenska bostadsproblemet, som upptagits till behandling av motionärerna, är otvivelaktigt ett av de mest dystra. Icke endast den bostadsstatistiska axplockning, som motionärerna gjort, utan all bostadsstatistik överhuvud från den första allmänna bostadsräkningen åren 1912/14 fram till senaste räkningar, vilkas material på ett förtjänstfullt sätt utnyttjas och bearbetas i Industriens utredningsinstituts nyligen publicerade undersökning om industriens arbetarbostäder, ger vid handen, att speciellt i mindre industriorter bostadsförhållandena genomsnittligen äro långt sämre än i stadssamhällen i övrigt och väsentligt underskrida ett socialt acceptabelt minimum. Det är dock

i och för sig ägnat att inge tillfredsställelse, att representanter för industrien på senare år i växande grad givit uttryck för förståelse för ifrågasvarande bostadssociala — och jämväl lönepolitiska — problem, såsom även framgår av nämnda utredning i Industriens utredningsinstituts regi.

Motionärerna hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning, huruvida och i vad mån från statens sida kan och bör medverkas till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem. Då man har att taga ställning till detta utredningskrav, torde det vara lämpligt att utgå från frågan, på vilka sätt statliga åtgärder kunna medverka till lösningen av nämnda problem.

För att börja med det i och för sig enklaste, är det obestriddigt, att undersökningar rörande den faktiska bostadssituationen, som ge offentlighetens ljus åt rådande missförhållanden, ha en ingalunda ringa betydelse. I annat sammanhang har byrån förorddat, att en allmän bostadsräkning såväl i städerna som på landsbygden anordnas i år — lämpligen samtidigt med den folkräkning som är planerad att äga rum den 31 december 1945 — varigenom skulle vinnas såväl säkra uppgifter om hushållens storlek och sammansättning som en ingående kännedom om bostadslägenheternas storlek och utrustning. Byrån har därutöver framhållit, att mera utförliga uppgifter kunna inhämtas genom intensivundersökningar, lämpligen anordnade först när vissa preliminära resultat av den allmänna bostadsräkningen föreligga. Byrån har därvid närmast haft i tankarna ett representativt urval av rena landskommuner. Med hänsyn till den framskjutna roll på bostadsmarknaden som det industriella lönebostadsproblemet spelar på vissa orter, vill byrån emellertid ifrågasätta, om icke intensivundersökningar böra anordnas även rörande bostadsförhållandena på dylika orter. Någon särskild utredning — utöver det planläggningsarbete, som ankommer på vederbörande ordinarie utredningsorgan, närmast socialstyrelsen — torde för detta ändamål icke erfordras.

Därnäst komma närmast i betraktande de offentliga ingripanden, som på hälsovårdsstadgans grund kunna ske genom hälsovårdsmyndigheternas försorg. Det är byråns uppfattning, att hälsovårdsstadgans bostadsparagrafer i sin sedan år 1937 gällande avfattning utgöra ett tillräckligt effektivt instrument för den offentliga bostadsövervakningen, om de blott komma till tillämpning i avsedd grad; särskilt bör påpekas att hälsovårdsstadgan numera ger vidsträckt möjligheter att ingripa mot trångboddhet. Det är dock ofrånkomligt, dels att hälsovårdsmyndigheternas reella möjligheter i förevarande hänseende i hög grad begränsats genom de senare årens bostadsbrist, dels att bostadsinspektionens organisation ännu i många fall är otillräcklig. Byrån betraktar det som en nödvändighet, att den offentliga bostadsövervakningen effektiviseras, när bostadsbristen hävts och därmed förutsättningarna för en snabbare saneringsverksamhet åvägabragts; detta är så mycket mera naturligt som inom relativt snar framtid en forcerad saneringsverksamhet kommer att bli en förutsättning för en någorlunda stabil sysselsättning inom bostadsbyggandet. Enligt vad byrån erfarit, skall denna fråga tagas upp till behandling i samband med bostadssociala utredningens kommande förslag rörande saneringen av bostadsbeståndet.

En forcerad sanering kommer emellertid med säkerhet att kräva ökat ekonomiskt stöd från statens sida åt bostadsförsörjningen; motionärerna torde i främsta rummet ha haft denna sida av problemet i åtanke. I detta sammanhang kan byrån ej underlåta att anföra ett par synpunkter med anledning av följande yttrande i motionen: "Det föreligger — — — en viss fara för att det stöd, som staten nu lämnar till bostadsproduktionen, inte i första hand kommer de sämst ställda till godo, utan främst gynnar de i ekonomiskt hänseende något bättre ställda — — —. Undantag i detta avseende är givetvis stödet åt de barnrika familjerna." Undantaget torde också gälla exempelvis pensionärshemsbidragen, bostadsförbättringsbidragen, arbetsmåbrukslånen och överhuvud alla stödformer med specifika bostadssociala syften. Motionärernas uttalande åsyftar uppenbarligen tertiärlånen och de därtill knutna tillägglånen. Det är emellertid att märka, att denna verksamhet — samordnad med den allmänna hyresregleringen — har ett allmänt, av bostadsbyggandets kris föranlett bostadsmarknadspolitiskt ändamål utan specifik bostadssocial inriktning, nämligen att överhuvud möjliggöra att bostadsmarknaden får tillskott av nya lägenheter på villkor, som icke ogynnsamt påverka den allmänna hyresnivån. En annan inriktning av dessa generella bostadsmarknadspolitiska krisåtgärder skulle enligt byråns mening lätt ha skapat en förvirrad bostadsmarknadssituation. Byrån delar emellertid helt den uppfattning, som kommit till uttryck i SÖU 1944:7 och som synes harmoniera med motionärernas syften, att nämligen de krispolitiska åtgärder, som de senare årens bostadsmarknadskris föranlett, böra ersättas med åtgärder, inriktade på förbättring av de i bostadshänseende sämre ställda gruppernas bostadsförsörjning, när det akuta krisläget och krisåtgärderna kunna ställas under avveckling, vilket till en viss grad kan sägas redan ha börjat ske genom den nyligen genomförda räntesänkningen.

Byrån kan däremot icke dela en uppfattning, som visserligen icke direkt uttryckes i men till äventyrs ligger under motionärernas framställning, att statliga ekonomiska stödåtgärder av speciell karaktär och längre driven subventionsgrad än den som allmänt kan komma att gälla borde sättas in för att lösa industriens och särskilt de mindre industriörternas bostadsproblem. En sådan inriktning av bostadspolitiken skulle kunna få betänkliga konsekvenser icke minst ur lönepolitiska synpunkter och kunna innebära försök att med hjälp av bostadspolitikens medel lösa problem, vars enda rimliga lösning ligger på det lönepolitiska planet. Det kan visserligen invändas, att speciella åtgärder utformats till förmån för två andra yrkesgrupper, nämligen lantarbetarna genom lantarbetarbostadslånen och skogsarbetarna genom arbetsmåbrukslånen. Dessa ha dock sin grund i ekonomiska förhållanden, som knappast kunna åberopas för industriens del. Byrån förutsätter härvid, att under efterkrigstiden den statliga bostadssociala stödverksamheten väsentligt utvidgas och intensifieras, varom förslag kommer att framläggas i ett under tryckning liggande betänkande av bostadssociala utredningen. Det är givet, att en dylik vidgad bostadssocial stödverksamhet till förmån för ekonomiskt sämre ställda grupper bostadsförsörjning överhuvud också skulle komma industriarbetarnas bostadsförsörjning till godo.

Den medverkan från statens sida till en lösning av industriens arbe-

tarbostadsproblem, varom i motionen begäres utredning, kan slutligen tänkas få formen av ekonomiska åtgärder med verkan, att industrien själv bringas att öka sina egna insatser för förbättring av arbetarnas bostadsförhållanden (utöver den verkan, som en intensifierad tillämpning av hälsovårdsstadgans bostadsbestämmelser kan komma att få i detta hänseende). I samband med den förra stora bostadskrisen omkring år 1920 diskuterades, dock utan resultat, möjligheten av att genom lagstiftning — utöver den som innehålles i hälsovårdslagstiftningen och som är tillämplig även gentemot industriföretag såsom fastighetsägare — ålägga arbetsgivare skyldighet att sörja för de anställdas bostäder. Byrån håller före, utan att vara beredd att taga bestämd ståndpunkt i frågan, att en dylik metod kan innebära avsevärda risker; den skulle på legislativ väg kunna tvinga fram en återgång till ett lönebostads-system, som erfarenheten funnit mindre lyckligt.

En annan form för statlig medverkan för ifrågavarande ändamål, vilken utvecklats av Sveriges Industriförbund i en den 21 december 1943 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ingiven framställning om vissa ändringar i skattelagstiftningen, vore att medels skattepolitiska anordningar stimulera industriföretagens egna ansträngningar, särskilt under depressionsperioder, att förbättra arbetarbostadsbeståndet. I ett den 18 mars 1944 avgivet utlåtande över nämnda framställning framhöll byggnadslånebyrån bl. a., att byrån ur de synpunkter denna hade att företräda med livlig tillfredsställelse hälsade varje möjlighet att så snart och så långt sig göra låte mildra den speciella form av bostadsbrist, som förefunnes bland industrianställda av olika kategorier.

I detta sammanhang vill byrån jämväl bringa i erinran, att Kungl. Maj:t den 10 november 1944 bemyndigat statsrådet och chefen för finansdepartementet att tillkalla särskilda sakkunniga för översyn av lagstiftningen om investeringsfonder, m. m. I yttrande till statsrådsprotokollet erinrade departementschefen om att med hänsyn till det nuvarande läget å bostadsmarknaden särskild uppmärksamhet borde ägnas frågan om ändrad lagstiftning rörande investeringsfonder för byggnader.

Det av motionärerna upptagna problemet faller till stor del inom den allmänna bostadspolitikens ramar. Vissa speciella problem, vilka här berörts i närmast föregående stycken, äro icke av egentligt bostadspolitisk karaktär men ha dock väsentlig betydelse för industriens arbetarbostadsproblem. Med hänsyn till dessa senare vill byggnadslånebyrån icke motsätta sig, att den av motionärerna begärda utredningen kommer till stånd.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit byråns samtliga ledamöter med undantag av herrar Johansson och Isacson.

Stockholm den 12 mars 1945.

Statens byggnadslånebyrå

ADOLV OLSSON.

STEN-ERIC HEINRICI.

BOSTADSSOCIALA UTREDNINGEN

Motionerna II: 5 och 438.

Med stöd av vissa utredningar rörande industriens arbetarbostäder, särskilt den år 1944 av Industriens utredningsinstitut framlagda, hemställs i motion II: 5, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning huruvida och i vad mån man från statens sida kan och bör medverka till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem.

Från lokalt mera begränsade synpunkter och med delvis annan motivering har samma problemställning som i motionen I: 5 tagits upp till behandling i motionen II: 438. Häri föreslås, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning beträffande de åtgärder, som böra vidtagas för likviderande av bostadsbristen vid bruken. Vid denna utredning borde beaktas vad i motionen anförts angående önskvärdheten av att bolagen förpliktas bidra till att de anställda arbetarna erhöles människovärdiga bostäder, samt att proposition med de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda, fortast möjligt avlämnades till riksdagen.

Motiveringen för att statliga ingripanden böra övervägas i syfte att medverka till en lösning av industriernas arbetarbostadsproblem baseras, synes det, dels på faktiskt konstaterade brister i bostadsbeståndet, dels på att företagen långt ifrån alltid sört för att det aktuella behovet av bostäder tillgodosettes, ävensom att industriens bostäder ha haft en lägre standard än den för bostadsbeståndet i övrigt rådande.

Att industriarbetarnas bostadsfråga blivit ett socialt problem i vårt land beror främst därpå, att industriföretagen i stor utsträckning äro lokaliserade till landsbygden. Härmed har följt nödvändigheten för landsbygdens arbetsgivare att tillhandahålla bostäder för sina arbetare. Tidigare skedde detta genom bostadsbygge i egen regi, men under de senaste årtiondena väsentligen genom att understödja egnahemsrörelsen och även, fast i mindre mån, den kooperativa byggnadsverksamheten.

Bostadsförhållandena på industriorter, där en betydande del av bostadsbeståndet utgöres av arbetsgivarlägenheter, äro, som motionärerna påpeka, ofta mycket bristfälliga. Tillräckligt material för att dokumentera detta finnes i de allmänna bostadsräkningarna eller kan sammanställas ur primärmaterialet till dessa undersökningar. Därest, såsom bostadssociala utredningen vill förorda, en allmän bostadsräkning kommer till stånd under år 1945 i samarbete med en planerad folkräkning, skulle ett aktuellt och detaljerat material bli tillgängligt, som kunde utnyttjas för specialundersökningar av bostadsförhållandena jämväl inom industriorter och andra tätorter.

Som framhålles i motionerna, utgör upplåtelse av bostad som en del av arbetslönen den kanske väsentligaste grunden till de svårigheter, som diskuterats. Såsom förut antytts går dock inom de flesta industrigrupper utvecklingen för närvarande mot en avveckling av bostads-

förmånen till förmån för helt kontantlön. Värderingen av bostadsförmånen är närmast en förhandlingsfråga, vars lösning blir i viss mån bestämmande för hyresläget på orten. Förutsättningarna för en aktiv bostadspolitik på många industriorter bli i stor utsträckning beroende på lösningen av detta lönepolitiska problem. Innan dessa förutsättningar äro klarlagda, synes det knappast lämpligt att överväga statliga åtgärder av speciell karaktär.

Denna inställning till yrkanden att i nuvarande läge företaga speciella åtgärder för att lösa industriarbetarnas bostadsfråga får emellertid starkare relevans, då man kan hävda, att redan igångsatta eller planerade bostadspolitiska åtgärder böra kunna skapa goda förutsättningar för en positiv bostadspolitik på dessa industribetonade tätorter. I själva verket förefalla de bostadspolitiska problemen därstädes, när nyss berörda lönepolitiska problem fått sin lösning, vara till arten — om än icke till graden — desamma som i stadssamhällena i gemen.

Det statliga stödet åt bostadsproduktionen har — bortsett från stödet åt pensionärer och lantarbetsgivare — utformats efter två linjer, dels som ett stöd för familjebostäder, dels som ett stöd för landsbygden.

I den utsträckning, som det gäller att skapa bostäder för barnfamiljerna, torde det icke finnas något behov av särskilda bestämmelser för industrisamhällena.

Det kan däremot tänkas, att bostadsförhållandena på vissa industriorter kunna jämföras med förhållandena på landsbygden och bör övervägas om icke tillämpningen av vissa närmast för landsbygden avsedda stödåtgärder skulle kunna utsträckas till sådana orter.

Bostadssociala utredningen har således uppmärksamheten fäst på att svårigheter kunna uppstå i samband med övergången från bunden till fri hyresmarknad, som kanske icke kunna övervinnas utan ingripande från det allmänna.

Utöver här diskuterade frågeställningar framhålles i motionen II: 438 att "man bör överväga möjligheterna för en lagstiftning, som förpliktar bolagen, vilka samtidigt äro jordägare, att med samhället dela det juridiska ansvaret för att skapa människovärdiga bostäder åt arbetarna". Enligt utredningens mening är det tvivelaktigt, om man på denna väg kan erhålla någon hållbar lösning av industriernas bostadsfråga, då all erfarenhet hittills visat, att lönebostadssystemet i längden medfört ur bostadssociala synpunkter mindre goda resultat.

I detta sammanhang böra understrykas de möjligheter att ingripa mot undermåliga bostäder, som hälsovårdsstadgan ger myndigheterna. På många håll ha emellertid hälsovårdsstadgans möjligheter att undanröja bristfälliga lägenheter icke kunnat utnyttjas. Bostadsövervakningen har icke varit eller kunnat vara effektiv, enär bostadsbristen under krigs- och krisåren nödvändiggjort en mycket restriktiv tillämpning av föreskrifterna rörande utdömning av bostadslägenheterna. När nuvarande krisläge på bostadsmarknaden kunnat hävas och därmed reella förutsättningar skapats för en effektivare bostadsövervakning, bör dock det allmänna på denna väg kunna genomföra godtagbara minimikrav beträffande bostädernas standard. Detta torde förutsätta, att bostadsinspektionen utvidgas och effektiviseras. Bostadssociala utredningen kommer att behandla hithörande frågor i sitt slutbetänkande.

Enligt bostadssociala utredningens uppfattning bör alltså lösningen av industriorternas bostadsfråga ske inom ramen för de allmänna bostadspolitiska stödåtgärderna. Utredningen har under utarbetande förslag, som syfta till att utbygga och intensifiera dessa stödåtgärder. Därest utredningens förslag i dessa avseenden komma att vinna beaktande, synas även möjligheterna till en påtaglig höjning av bostadsstandarden på industriorterna bli möjlig.

Stockholm den 12 april 1945.

För Bostadssociala utredningen

BERTIL NYSTRÖM

Per Holm.

Bilaga 3.

STATENS BYGGNADSLANEBYRA

Byrån får för sin del vitsorda riktigheten av motionärernas uppfattning, att det för närvarande icke finnes något material, som möjliggör en mera ingående kännedom om landsbygdens bostadsförhållanden eller om hur dessa påverkats av den hittills förda bostadspolitiken. Det kan emellertid icke råda något tvivel om att bostadsstandarden på landsbygden, trots de åtgärder som redan vidtagits för att höja densamma, alltfört är mycket låg och att man därför måste räkna med en intensifiering av den fortsatta bostadspolitiken, särskilt i vad den avser att förse landsbygdsbefolkningen med bättre bostäder.

Byrån måste likaledes biträda motionärernas mening, att en dylik bostadspolitik för att kunna inriktas rationellt och göras ekonomiskt effektiv med nödvändighet förutsätter, att man genom en omfattande bostadsundersökning erhåller kvantitativt preciserad kännedom om de förefintliga bristernas omfattning, karaktär och fördelning.

Detsamma gäller emellertid den fortsatta bostadspolitiken överhuvud taget. Enligt byråns uppfattning är det därför synnerligen angeläget — icke minst med hänsyn till avsaknaden av uppgifter om bostadsförhållandena på landsbygden — att en allmän bostadsräkning såväl i städerna som på landsbygden anordnas i år, lämpligen samtidigt med den folkräkning som är planerad att äga rum den 31 december 1945. Härigenom skulle vinnas dels säkra uppgifter om hushållens storlek och sammansättning, dels en ingående kännedom om bostadslägenheternas storlek och utrustning, bl. a. med avseende å biutrymmen samt beskaffenheten av uppvärmningsanordningar och förekomsten av vatten och avlopp.

Att resultatet av en dylik bostadsräkning skulle utgöra ett tillräckligt underlag för uppdragande av allmänna riktlinjer för den fortsatta

bostadspolitiken, utesluter icke, att det för en mera detaljerad utformning av denna politik kan framstå såsom motiverat att inhämta mera utförliga uppgifter genom intensivundersökningar, avseende ett representativt urval av kommuner. Ett sådant urval förutsätter emellertid, att vissa preliminära resultat av den allmänna bostadsräkningen föreligga, varför intensivundersökningar lämpligen böra anordnas först senare.

Möjligheten att i samband med genomförandet av den allmänna bostadsräkningen underlätta hälsovårdsnämndernas uppläggning av fullständiga bostadsregister synes byrån förtjäna att övervägas.

Under hänvisning till vad sålunda anförts bl. a. om angelägenheten av att en allmän bostadsräkning anordnas, i vilken en undersökning av landsbygdens bostadsförhållanden ingår såsom ett led, får statens byggnadslånebyrå tillstyrka den i motionen föreslagna undersökningen.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit byråns samtliga ledamöter med undantag av herrar Johansson och Isacsson.

Stockholm den 12 mars 1945.

Statens byggnadslånebyrå

ADOLV OLSSON.

STEN-ERIC HEINRICI.

Bilaga 4.

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

Motion II: 5.

Vad motionärerna velat fästa uppmärksamheten vid utgör otvivelaktigt ett av de mest svårartade bostadsproblemen i vårt land. Bostadsstatistiska undersökningar, som utförts av socialstyrelsen vid upprepade tillfällen, senast 1939/40, och av statistiska centralbyrån i samband med 1935/36 års folkräkning, ha otvetydigt visat, att bostadsförhållandena särskilt vid mindre industriorter och bruk, där företagen själva i stor utsträckning upplåta bostäder, äro avsevärt sämre än i andra stadsamhällen. Trångboddheten är hög och bostädernas utrustning torftig; även elementära bekvämligheter saknas ofta. Arbetarbostädernas bristfällighet framgår även av den utredning, som nyligen utförts inom Industriens utredningsinstitut med utnyttjande av tillgängligt bostadsstatistiskt material.

Hithörande förhållanden böra bedömas mot bakgrunden av, att bostadsupplåtelsen i dessa orter intill senaste tid utgjort del av industriarbetarnas lön. Där industrien på egen hand svarat för en stor del av

bostadsförsörjningen är därför bostadsfrågan icke blott ett bostadssocialt utan även ett lönepolitiskt problem.

Det är ett samhällsintresse, att dessa missförhållanden undanröjas. Även för företagen själva är det angeläget, att tillfredsställande bostäder finnas tillgängliga icke minst med hänsyn till konkurrensen om arbetskraften. Den verkställda utredningen torde vara ett uttryck för att förståelse finnes för ifrågavarande problem.

Motionärerna hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning, huruvida och i vad mån man från statens sida kan och bör medverka till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem.

Det är först och främst av vikt, att den aktuella situationen blir belyst genom på offentligt initiativ genomförda undersökningar. Styrelsen får i detta sammanhang erinra, att befolkningsutredningen i skrivelse den 13 oktober 1944 med förslag om folkräkning den 31 december 1945 som sin mening anført, att en allmän bostadsräkning bör komma till stånd, samordnad med folkräkningen. Styrelsen har i utlåtande den 12 januari 1945 över ifrågavarande framställning anmält sin avsikt att inom kort avgiva framställning med plan till en allmän bostads- och hyresräkning för både tätorter och landsbygd vid nämnda tid, eventuellt kombinerad med mera begränsade intensivundersökningar. Aktuella bostadsdata komme nämligen att behövas främst för en eventuell ny dyrortsgruppering och för planeringen av bostadspolitiken och den lokala byggnadsverksamheten efter kriget. I den allmänna bostadsräkningen skulle ingå de industrisamhällen, varom här är fråga. Anledning finnes även att låta de intensivundersökningar, som skulle verkställas senare å ett antal representativa samhällen, även omfatta ett antal orter, där industriens lönebostäder täcker en stor del av bostadsmarknaden.

Statligt stöd för bostadsförsörjningen finnes i olika former. En utbyggnad av denna verksamhet läser kunna ifrågakomma efter kriget bl. a. i samband med en systematisk saneringsverksamhet. Det är givet, att det bistånd, som kan komma att lämnas sämre ställda folkgrupper, bör i lika mån komma de mindre orternas industriarbetare tillgodo. Statliga stödåtgärder inom ifrågavarande samhällen torde böra vidtagas såsom ett led i en allmän bostadspolitik. Därvid böra undvikas sådana mera omfattande åtgärder, som skulle innebära ett ingripande i frågor av lönepolitisk natur, vilka böra lösas i annan ordning.

En del speciella frågor kunna dock vara av vikt för industrisamhäl- lenas specifika arbetarbostadsproblem, som förtjäna att närmare be- lysas genom särskild utredning. Stockholm den 14 mars 1945.

KARL J. HÖJER.

KURT BERGSTRÖM.

KUNGL. EGNAHEMSSTYRELSEN

Genom remiss den 9 februari 1945 har Kungl. Maj:t anbefallt egna-hemsstyrelsen att avgiva yttrande över motionen I:4 (likalydande med II:5) angående utredning rörande statens medverkan till en lös-ning av industriens arbetarbostadsproblem.

Med anledning härav får egna-hemsstyrelsen anföra följande.

Den kategori av arbetarbostäder som avses i förevarande motioner, nämligen de av industrierna själva upplåtna lägenheterna, är av bety-dande omfattning. Häröfver må lämnas följande kortfattade uppgifter, i huvudsak hämtade ur den utredning rörande industriens arbetar-bostäder som nyligen verkställdes genom försorg av industriens utred-ningsinstitut. Det sammanlagda antalet dylika arbetarbostäder synes kunna uppskattas till omkring 60 000 lägenheter, vilket skulle innebära att i genomsnitt var femte industriarbetare bor i företagshus. De flesta av industriens bostäder återfinnas å landsbygden, särskilt å orter, där ett visst företag dominerar traktens näringsliv. Av industriarbetarna bo i städerna omkring 6 procent i företagens lägenheter, medan mot-svarande tal för landsbygden del är 34 procent. Företagarbostäder upplåtas i särskilt stor utsträckning inom vissa industrier, framför allt vid gruvor och järnbruk, sågverk och pappersmassfabriker. Härav följer, att företagarbostäderna huvudsakligen äro koncentrerade till Norrland och Bergslagen, där nämnda industrier till övervägande del äro förlagda.

Hos dessa företagarbostäder är standarden, såsom motionärerna framhållit, ofta låg såväl i vad avser utrymme som utrustning med bekvämligheter. Detta sammanhänger framför allt därmed, att de flesta av dessa bostäder äro relativt gamla. Ej mindre än omkring 60 procent av lägenheterna ha uppförts före år 1900 och det övervägande antalet av de övriga har tillkommit under perioden 1900—1920. Antalet efter sistnämnda år nytillkomna dylika lägenheter är relativt sett mycket ringa.

Då här framhålles, att standarden hos ifrågavarande företagarbostä-der genomsnittligt sett är låg, vill emellertid egna-hemsstyrelsen i detta sammanhang erinra, att detta alltjämt även är fallet för stora grupper på den egentliga landsbygden. Styrelsen vill vidare erinra därom, att om under senare år insatserna för åstadkommande av en standard-höjning icke varit så stora, så sammanhänger detta i väsentlig grad med, att byggnadsindustriens verksamhet har måst inriktas på den ännu viktigare bostadsfrågan nämligen nyproduktion för hävande av den stora bostadsbristen. När denna brist om ett par år beräknas vara hävd, kan och bör byggnadsindustriens verksamhet inriktas på höjning av bostädernas standard. I det läget är det viktigt att förutsättningar ha skapats för att även industriens företagarebostäder skola bliva del-aktiga av standardhöjningen.

Den så småningom skeende höjning av bostadsstandard, som bl. a. med stöd från statens och på sina håll även kommunernas sida ägt rum under senare årtionden och alltjämt fortsätter, har, om ock i mindre mån än i industrisambällen där här berörda bostadssystem icke

eller blott i ringa utsträckning tillämpas, gjort sig märkbar även på nu ifrågavarande industriorter. Sålunda har med stöd av statens egnahemslångivning även på åtskilliga dylika orter tillkommit ett antal bostadsegnahem och på vissa håll har — särskilt under senare tid — vederbörande industri gått i författning om en mer eller mindre omfattande uppryckning av sitt bostadsbestånd. Oaktat nu antydda tendenser till en viss förbättring av förhållandena torde det vara obestridligt, att standardhöjningen å dessa industriorter sker i väsentligt långsammare takt än vad som i allmänhet är fallet i andra motsvarande samhällen. Härtill samverka flera omständigheter. Dels har förefintligheten av ett, låt vara ofta skäligen gammalt bestånd av tjänstebostäder den verkan, att nybildning av bostads-egnahem förekommer relativt sparsamt. Dels har ifrågavarande upplåtelseform, där bostaden utgör en till jämförelsevis lågt belopp beräknad del av lönen, den verkan, att de berörda industriarbetarna ofta själva äro emot en förändring, vilken visserligen skulle innebära en välbehörlig standardförbättring men samtidigt måste för dem föra med sig en kraftigt ökad bostadskostnad.

Av det nu antydda framgår att, därest förhållandena på förevarande område skulle fortgå såsom hittills, någon snar allmän förbättring knappast skulle vara att räkna med. Framhållas må emellertid att på senaste tiden inom industrien själv framträtt ett ökat intresse för en förbättring av arbetarnas bostadsförhållanden och särskilt för en sanering av företagens egna bostäder. En till problemet mera positiv inställning än hittills från industriens egen sida torde sålunda vara antaglig. I detta sammanhang må vidare erinras om den utredning beträffande bostadsfrågan som pågår genom Bostadssociala utredningen. Enligt vad egnahemsstyrelsen under hand inhämtat torde denna utredning, som kan väntas bli slutförd inom den närmaste tiden, i vissa begränsade hänseenden beröra även det här avhandlade problemet.

Egnahemsstyrelsen finner för sin del en utredning i det av motionärerna angivna syftet önskvärd. Det synes emellertid styrelsen tveksamt, huruvida icke med ställningstagande till igångsättandet av en särskild sådan utredning bör tillsvidare anstå i avvaktan på framläggandet av det betänkande i bostadsfrågan som är att vänta från Bostadssociala utredningen.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit överdirektören samt ledamöterna Andersson, Gustafson, Collin och Lindström. Stockholm den 5 april 1945.

G. YTTERBORN.

STURE LINDSTRÖM.

KUNGL. EGNAHEMSSTYRELSEN

Genom remiss den 9 februari 1945 har Kungl. Maj:t anbefallt egnahemsstyrelsen att till Eder avgiva yttrande över den inom riksdagen väckta, till Eder hänvisade motionen I:21 om en ingående undersökning beträffande landsbygdens bostadsstandard.

Med anledning härav får egnahemsstyrelsen anföra följande.

Såsom motionärerna anfört företogs för landsbygdens vidkommande en undersökning av bostadsstandarden i samband med den särskilda folkräkningen 1935—36. Denna undersökning var såtillvida organiserad såsom en s. k. intensiv-undersökning, att därvid de önskade uppgifterna insamlades på ort och ställe genom särskilda husbesökare och alltså ej blott genom postledes utsända frågeformulär. Det oaktat torde dock undersökningen få sägas ha varit behäftad med påtagliga svagheter: i åtskilliga avseenden synas husbesökarna ha begränsat sig till en mera hastig och ytlig genomgång av bostäderna utan att verkställa närmare undersökningar rörande förekomsten av sådana fel, som icke direkt falla i ögonen, såsom röta, fukt och drag.

Även i andra sammanhang ha förekommit undersökningar rörande bostadsstandarden på landsbygden. Så må erinras, att 1938 års jordbruksutredning i samband med en undersökning av jordbrukets driftsförhållande vid ca 18 000 representativt utvalda jordbruk även inhämtade uppgifter om bostadsstandarden vid ifrågavarande jordbruk. Vidare må nämnas, att egnahemsstyrelsen under åren 1940 och 1941 verkställde en undersökning i vilken utsträckning landsbygdens bostäder då alltjämt voro i avsaknad av vatten och avlopp.

Motionärerna ha framhållit, att genom den nu med statens stöd bedrivna bostadsförbättringsverksamheten en påtaglig förändring till det bättre åstadkommits. Denna verksamhet, som för landsbygdens vidkommande till huvudsaklig del omhänderhaves av egnahemsorganisationen, har även under nuvarande förhållanden kunnat i stort sett fortgå i oförminskad omfattning. Genom sitt sysslande i denna verksamhet ha hos egnahemsnämnderna samlats en god erfarenhet rörande bostadsförhållandena på landsbygden. Såsom är att vänta vitsordas samstämmigt från nämndernas sida, att behovet av bostadsförbättringar är så stort, att sagda verksamhet ännu kan fortgå under många år utan att förbättringsbehovet uttömts. Då med hänsyn till nu antydda förhållanden den statsunderstödda bostadsförbättringsverksamheten både har ett synnerligen rikligt arbetsfält oavverkat och tillika ledes av organ, som få anses ha förvärvat god insikt på området, har egnahemsstyrelsen ansett frågan om en ny bostadsstandardundersökning, om ock önskvärd, dock icke vara av överhängande natur. Skulle emellertid såsom motionärerna förutsätta en starkt utökad verksamhet för uppräckning på jämförelsevis kort tid av landsbygdens bostadsbestånd komma att igångsättas, utgör detta givetvis en vägande anledning till att söka dessförinnan få till stånd en allsidig undersökning rörande bostadsförhållandena på landsbygden.

I avseende å organiserandet av en sådan intensiv-undersökning vill egnahemsstyrelsen understryka vikten av att urvalet av kommuner,

som skola tagas med i undersökningen, göres så representativt som möjligt. I sådant avseende synes viktigt, att ej blott skilda typer av rena landsbygdskommuner utväljas utan även att de olika formerna av tätbebyggda samhällen å landsbygden bliva företrädade. För utförandet av husbesöken synas böra anlitas personer, som äro väl förtrogna med landsbygdens bostadsförhållanden och helst även besitta någon kunskap på byggnadsområdet. Egnahemsstyrelsen vill instämma i det av motionärerna uttalade önskemålet, att intensivundersökningen lämpligen bör i undan för undan nytt antal kommuner upprepas med ett eller några års mellanrum, så att slutligen en verklig kartläggning rörande bostadsförhållandena på landsbygden erhålles.

På grund av det anförda får egnahemsstyrelsen tillstyrka att en sådan undersökning rörande bostadsförhållandena på landsbygden, som av motionärerna åsyftas, må åvägabringas.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit överdirektören samt ledamöterna Andersson, Gustafson, Collin och Lindström. Stockholm den 5 april 1945.

G. YTTERBORN.

STURE LINDSTRÖM.

Bilaga 5 c.

KUNGL. EGNAHEMSSTYRELSEN

Genom remiss den 16 februari 1945 har Kungl. Maj:t anbefallt egnahemsstyrelsen att avgiva yttrande över den inom riksdagen väckta, till Eder hänvisade motionen II:438 angående åtgärder för likviderande av bostadsbristen vid vissa bruk i Värmlands m. fl. län.

Med anledning härav får egnahemsstyrelsen anföra följande.

Det i förevarande motion avhandlade ämnet torde kunna sägas utgöra ett lokalt delproblem av det mera vittomspännande spörsmål, som utvecklas i den likaledes till Eder hänvisade motionen II:4 angående utredning rörande statens medverkan till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem. I sitt över sistberörda motion avgivna yttrande har egnahemsstyrelsen anslutit sig till motionärernas förslag att en utredning i saken borde komma till stånd. En sådan utredning torde självfallet böra till undersökning upptaga även frågan om industriens egen medverkan för bostadsförhållandenas sanering och skulle således komma att tillgodose jämväl det syfte som avses med motion II:438. Vid sådant förhållande finner egnahemsstyrelsen icke påkallat att särskilt för sig till granskning upptaga sistnämnda motion utan vill hänvisa till sitt yttrande över motionen II:4.

Då emellertid motionärernas uttalanden om bostadsförhållandena på vissa orter grunda sig på uppgifter, som ligga några år tillbaka i tiden, har styrelsen ansett det kunna vara av intresse att erhålla upplysning i vad mån förhållandena därefter må ha undergått någon förändring. I sådant syfte har styrelsen inhämtat härvid fogade yttrande av egna-

hemsnämnden i Värmlands län. Av yttrandet framgår att, även om totalbilden i stort icke kan ha i större grad förskjutit sig på en så kort tidrymd, bostadsförhållandena likväl på vissa av de i motionen angivna orterna icke oväsentligt förbättrats på senare tid.

Då alltså, såvitt egnahemsstyrelsen kan finna, genom bifall till det i motionen II:5 framförda yrkandet om utredning jämväl det med motionen II:438 avsedda syftet torde komma att tillgodoses, torde sistnämnda motion icke böra föranleda särskild åtgärd.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit överdirektören samt ledamöterna Andersson, Gustafson, Collin och Lindström. Stockholm den 5 april 1945.

G. YTTERBORN.

STURE LINDSTRÖM.

Bilagor till bilaga 5 c.

EGNAHEMSNÄMNDEN I VÄRMLANDS LÄN
KARLSTAD

Till Kungl. Egnahemsstyrelsen.

Genom remiss den 23 februari 1945 har yttrande infordrats över i riksdagen väckta motionen II:438 angående åtgärder för likviderande av bostadsbristen vid vissa bruk i Värmlands m. fl. län. I anledning härav får egnahemsnämnden anföra följande.

Emedan motionen är byggd på av förste provinsialläkarens i Värmlands län angiven tjänsteberättelse för år 1942, har från hälsovårdsnämnderna i de mest berörda industriorterna infordrats uppgifter över nuvarande bostadsförhållanden. Härpå ha hälsovårdsnämnderna i Munkfors, Kroppa (Storfors och Nykroppa) och Visnum (Värml. Björneborg) lämnat svar enligt bifogade skrivelser. Därjämte bifogas urklipp från en länstidning berörande bostadsförhållandena i Lesjöfors. Från Hagfors har utlovats yttrande, som senare torde kunna överlämnas liksom en av Uddeholms aktiebolag uppgjord plan för bostadsproblems lösande vid dess anläggningar.

Såsom sammanfattning av förenämnda redogörelse från hälsovårdsnämnder ävensom upplysningar därutöver anföres beträffande:

Munkfors municipalsamhälle att antalet bostadskök anges vara ungefär detsamma som år 1942. Flertalet sådana bostäder, eller 30 av 36 st. befintliga, bebos emellertid av pensionerade arbetare utan hemmavarande barn eller av änkor med hemmavarande barn. Industrieföretaget — Uddeholms aktiebolag — har icke byggt arbetarbostäder men däremot lämnat subvention till enskilda arbetare, som uppfört egnahem eller förbättrat redan befintliga sådana. Industrieföretaget har emellertid reparerat ett stort antal hyreslägenheter, vilka förbättringar dock äro begränsade till vissa nödvändiga detaljer.

Nyproduktion av bostäder uppgår till ett 20-tal under två år, och anses ett 15-tal komma att uppföras innevarande år. Anläggningar för

vatten och avlopp har ordnats i stor omfattning i företagens egna hyreshus, varav 7 st. endast nu synas sakna denna detalj.

Slutligen anföres att driften vid industrien på platsen för närvarande är betydligt reducerad. Brukets nuvarande bostadsbehov är därför för tillfället icke fullt klart.

Storfors och Nykroppa synes hava kvar ungefär samma antal bostadskök som i motionen angivits. Av dessa uppgives endast ett mindre antal vara bebodda av familjer med minderåriga barn, resten bebos av barnlösa familjer, av änkor eller av ensamstående personer. För vart av åren 1943 och 1944 har tillkommit c:a 25 nybyggda lägenheter i vardera samhället. Reparation av bostäder har förekommit i stor utsträckning, ca 120 per år, vilka i huvudsak torde avse av företaget uthyrda lägenheter. Vatten- och avloppsförsörjningen har kommit förhållandevis långt i samhällena.

Skoghall har hälsovårdsnämnden icke lämnat erforderliga upplysningar om. Under hand har inhämtats, att industriföretaget under åren 1943—1944 åstadkommit eller understött tillkomsten av 60 st. egnahem, 6 st. lägenheter i form av s. k. övergångshus, 16 lägenheter i radhus och 16 lägenheter i pensionärshus. Bostadskök förekommer icke. Under år 1945 beräknas ytterligare 60 lägenheter i form av huvudsakligen egnahem bli fullbordade. Vatten- och avloppsledningar finnas till alla nya lägenheter och är denna detalj i övrigt i det närmaste ordnad för hela industriområdets bebyggelse.

Förutom företagens subvention erhåller varje därav behövande nybyggare av egnahem kommunal subvention med 1 000 kronor.

Hagfors. Hälsovårdsnämndens redogörelse har utlovats och torde kunna överlämnas senare. Enligt muntliga uppgifter är antalet bostadskök ungefär detsamma som i motionen angivits. Av dessa bebos emellertid ett stort antal av barnlösa familjer, vilka lägenheter i så fall kunna jämföras med övergångshus. Inom samhällets centrala delar finnas vatten- och avloppsledningar till alla bostäder, ledningsnätet är klart till det nyanlagda egnahemsområdet Kalkkälldalen och kommer detta år att ordnas helt till ett annat område och delvis till två andra.

Hittills nämnda industrier äro belägna vid Uddeholms aktiebolags industrier. Bolaget har under senare år lämnat subvention med 2 500 kronor till enskilda egnahemsbyggare i stor utsträckning, byggt flerfamiljshus, övergångsbostäder i viss omfattning samt byggt egnahem (särskilt Skoghall), vilka på förmånliga villkor överlåtits med äganderätt till de anställda. Företagets intresse för den framtida bebyggelsen synes vara stort. Enligt uppgift i tidningspressen har företaget uppgjort byggnadsprogram för närmaste åren, som för övrigt lär hava delgivits medlemmar av regeringen.

I fråga om övriga i motionen omnämnda samhällen anföres beträffande:

Grums municipalsamhälle att där har pågått nybyggnad av egnahem i stor utsträckning. Industriföretaget — Billeruds aktiebolag — har lämnat subvention om 2 500 kronor per egnahem förutom delvis iordningställda tomter till lågt pris. Grums kommun har lämnat subvention med 1 000 kronor för vart nytt egethem och 300 kronor vid reparation av sådan bostad.

Lesjöfors att bostadsförhållandena äro långt ifrån tillfredsställande. Av redovisade 114 bostadskök bebos 90 st. av arbetsföra män med familjer. Tillkomsten av nya lägenheter är ringa. En stor del av bostäderna sakna vatten och avlopp. Trångboddheten vid bruket är fortfarande allvarlig.

Värml. Björneborg. Bostadsköken synas enligt hälsovårdsnämndens skrivelse numera i huvudsak vara försvunna som familjebostäder. Under åren 1943 tillkom 23 nya lägenheter och 1944 cirka 28 lägenheter. Industrieföretaget har låtit reparera ett stort antal hyreslägenheter och uppges fortsätta härmed till dess hela bostadsbeståndet är genomgånet. Vatten- och avloppsfrågan är icke löst för samhället.

Vålberg har under tiden sedan 1942 fått en ny storindustri och äro förhållandena där nu helt annorlunda än vad i motionen angives. Ännu torde icke bostadsbeståndet svara mot behovet. Då byggnadsverksamheten är mycket livlig kan förväntas att förekommande olägenheter snart nog äro avhjälpta.

Av förestående redogörelse torde framgå, att betydande förbättringar genomförts sedan år 1942, från vilken tid motionärerna hämtat uppgifter angående bostadsförhållanden vid industriorter i bl. a. Värmlands län. Vid flertalet industriorter förväntas saneringen ifråga fortsätta i minst lika stor omfattning som hittills och i en del industrisamhällen i mycket snabbare tempo. Hälsovårdsnämnderna äro i sina uttalanden eniga om att aktuella bostadsfrågor böra ordnas i raskare takt än hittills. Eftersom industrieföretagen i allmänhet numera synas omfatta hithörande problem med mycket stort intresse, kan man förvänta gott resultat snart nog.

Den av motionärerna citerade och av hälsovårdsnämnderna fortsättningsvis omnämnda olämpliga bostadsformen — bostadskök — är fortfarande bestående vid bruk, där denna bostadstyp tidigare förekommit. Undantaget utgör Björneborg, som i det närmaste avvecklat densamma. Olägenheten med denna bostadsform förmodas kunna övervinnas via förhandlingsvägen, om bara intressenterna angripa problemet på allvar.

Ehuru omfattande åtgärder vidtagits och fortsättningsvis vidtagas för sanering av bostadsbeståndet vid länets industriorter föreligger fortfarande brister av delvis allvarlig art. En uppordning av frågan i sin helhet torde emellertid knappast kunna ske så snabbt som det vore önskvärt, beroende på uppgifternas stora omfattning. Vissa företag torde för övrigt ha frågor om industriens framtid eller företagets utveckling att taga mycket stor hänsyn till.

Egnahemsnämnden anser sig i detta sammanhang icke kunna underlåta omnämna att bostadsbeståndets beskaffenhet på landsbygden är en mycket allvarlig fråga. Vid en eventuell översyn av hithörande frågor bör icke detta förhållande förbises.

Detta ärende har handlagts vid egnahemsnämndens sammanträde den 9 mars 1945.

Karlstad den 14 mars 1945.

Egnahemsnämnden i Värmlands län.

VICTOR HEDEÅS.

A. Zingmark.

MUNKFORS HÄLSOVÅRDSNÄMND
MUNKFORS 2

Egnahemsnämnden i Värmlands län.

Sedan hälsovårdsnämnden anmodats att inkomma med upplysningar i anledning av riksdagsmotion rörande bostadsbristen vid vissa Värmlandsbruk, får hälsovårdsnämnden härmed värdsamt meddela följande:

1. 36 bostadskök finnas inom bruksområdet och bebos dessa i 6 fall av arbetare vid bruket, varav 2 skiftgående. 30 bostadskök bebos av pensionerade arbetare, vilka i regel utgöra man och hustru utan några hemmavarande barn, samt i några fall änkor efter bruksarbetare med hemmavarande barn.
2. Åren 1943 och 1944 tillkommo inga nya bostadslägenheter inom bruksområdet. Det vill säga, att Uddeholms aktiebolag, Munkfors bruk, hade ej vidtagit några åtgärder för produktion av arbetarbostäder.

Antalet privat uppförda bostadslägenheter under samma tid uppgår till 20 stycken.

Bolaget lär planera uppförandet av 8 stycken bostadslägenheter under år 1945. Privat torde ett 15-tal nya lägenheter komma att uppföras innevarande år.

3. Av bolaget ha iordningställts 185 bostadslägenheter sedan år 1942. Förbättringarna torde i första hand avse insättande av ventiler i matskafferier och smärre reparationer. Av privatägda ha ett 25-tal bostadslägenheter fullständigt sanerats under samma tid.
4. Vatten och avlopp ha av bolaget indragits i 59 hus med 6—8 lägenheter i varje och i 6 hus pågår arbetet. Återstå 7 hus, där ännu intet åtgjorts.
5. En plan lär vara uppgjord av bolaget för avhjälpande av trångboddheten i bolagets bostäder i Munkfors. Enligt denna skall som första etapp bostadskök försvinna för aktiva arbetare med familj och större lägenheter iordningställas för familjer med mer än 4 medlemmar. Detta arbete har fördröjts på grund av att pensionärs-hemmen ej blivit byggda. Dessa beräknas bli färdiga år 1946. Vidare förbereder bolaget byggandet utav ett antal bostäder. Dessa kunna emellertid ej byggas förrän stadsplanefrågan ytterligare utretts. Subventionslån å 2 500 kronor hava beviljats till ett 30-tal personer.

Hälsovårdsnämnden anser för sin del, att saneringen av bolagets bostäder i Munkfors kan och bör genomföras i snabbare tempo, än vad som nu är fallet.

För bristfälliga privatägda bostäders sanering bör statsmedel i form av bostadsförbättringsbidrag i betydligt större utsträckning, än vad nu är fallet, ställas till förfogande. Därjämte bör kommunen för sin del i viss utsträckning lämna bidrag utöver de förbättringsbidrag, som kan erhållas genom hälsovårdsnämndens förmedling till bostadsförbättringsverksamheten.

För nyproduktion av bostadslägenheter böra utöver de numer av

Uddeholms aktiebolag och Ransäters kommun lämnade subventionslånen lämnas statligt tilläggs lån till större belopp, än vad som nu utgår, enär kostnaderna för nyuppförda bostadsegnahem nu äro så höga, att arbetarna vid härvarande industrier, med hänsyn till sina årsinkomster i förhållande till byggnadskostnaderna, i nämnvärd utsträckning ej våga och av ansvariga kommunala myndigheter ej kunna uppmuntras att uppföra egnahem.

Det är även av synnerligen stor vikt för bostadsproduktionen inom samhället, att arbetet med stadsplanen ej får fördröjas.

Munkfors 2 den 7. 3. 1945.

För Munkfors hälsovårdsnämnd:

BROR HAKANSSON,
ordförande.

EGNAHEMSNÄMNDEN I VÄRMLANDS LÄN
KARLSTAD

Till Hälsovårdsnämnden i Visnums kommun.

En motion av riksdagsman Kempe m. fl. angående likvidering av bostadsbristen i vissa bruk i bl. a. Värmlands län har remitterats hit för yttrande. Såsom motivering ha motionärerna bl. a. anfört utdrag ur förste provincialläkarens rapport för år 1942 beträffande Värml. Björneborgs industriområde. Däri framförda anmärkningar avse huvudsakligen förekomsten av i bostadskök inneboende familjer — däribland även skiftarbetare —, att bostadsbristen överhuvud är stor och att befintliga bostäder i rätt stor utsträckning vore behäftade med svåra brister av olika slag.

Då den återopade rapporten är två år gammal, är det troligt att en del ändringar skett. För egnahemsnämnden är det därför angeläget att få veta hur förhållandet är nu, och får nämnden därför anhålla om upplysning i följande avseenden:

1. Hur många bostadskök bebos av familjer och hur många av dessa beräknas avse skiftarbetare?
2. Hur många nya bostadslägenheter ha tillkommit under åren 1943 och 1944 och hur många beräknas tillkomma under år 1945?
3. Hur många äldre lägenheter äro iordningställda sedan år 1942?
4. Vilka åtgärder äro vidtagna för avhjälpandet av ev. fel beträffande vatten och avlopp?
5. Anses särskilda åtgärder nödvändiga för sanering av bostadsbeståndet?

Vårt svar på nämnda remiss skall avgivas den 9 mars. Nämnden är därför tacksam för Edert svar före den 8 mars.

Karlstad den 27 februari 1945.

På tjänstens vägnar
A. ZINGMARK.

Till Egnahemsnämnden i Värmlands län, Karlstad.

Som svar å omstående frågor får hälsovårdsnämnden härmed meddela:

Vid den allmänna bostadsinspektionen i våras beboddes 7 bostadskök av två personer, av vilka dock ingen var skiftesarbetare. Vid förfrågan hos bruksledningen uppgavs att nu bo endast två—tre familjer (man och hustru) i bostadskök.

Under år 1943 tillkommo 23 nya lägenheter och 1944 ca 28 nya lägenheter. Under 1945 torde vara svårt ange huru många, som kunna tillkomma, då tomter saknas och styckning icke synes kunna få verkställas. Av sådana, som nu äro under byggnad, bli tre lägenheter färdiga, men vad därutöver blir beror som sagt på hur det går med styckning av tomter.

Björneborgs bolag har under de två senaste åren låtit reparera ett stort antal lägenheter av sina (torde kanhända uppgå till 90—100) och kommer att fortsätta tills hela bostadsbeståndet är genomgånet.

Beträffande frågan om vatten och avlopp är en kommitté i verksamhet för att söka få till stånd centralt vattenledningsnät. Av kommunalfullmäktige överlämnat som investeringsarbete. Statsbidrag sökt för detaljplanering av arbetet. Det bästa vore att för främjande av bostadsbyggandet söka få till stånd tomtstyckning, då nog många önska bygga eget hem men hindras av tillgång på tomtmark. Ökat statsunderstöd vore även synnerligen tacknämligt. Sådant understöd vore väl påkallat för den jordbrukande delen av kommunen, där enligt vad undertecknad erfarit, bostäderna äro synnerligen underhaltiga, gamla och i avsaknad av varje tillstymmelse till bekvämlighet. De mindre jordbrukarna sakna ekonomisk bärkraft att förbättra sina bostäder, och därför få dessa förfalla mer och mer.

Björneborg den 7 mars 1945.

För Visnums hälsovårdsnämnd

J. BORG.

Till Egnahemsnämnden i Värmlands län, Karlstad.

Såsom svar på Eder skrivelse ang. bostäder inom Nykroppa och Storfors brukssamhällen meddelas härmed, att hälsovårdsnämnden för närvarande är sysselsatt med en efterinspektion av bostäder inom kommunen, vilken inspektion ännu icke är slutförd. Det är därför svårt att lämna exakta siffror i de berörda frågorna, men av följande torde det gå att bilda sig en uppfattning om bostadsbeståndet i berörda samhällen.

1. Inom Nykroppa samhälle finnas 67 bostadskök. Av dessa bebos 31 dylika bostäder av man och hustru, 20 av familj med minderåriga barn samt 16 av änkor och andra ensamboende med eget hushåll.

Inom Storfors samhälle finnas 94 bostadskök, vilka fördelas på 70 bostadskök bebodda av man och hustru, 16 av familj med minderåriga samt 8 bostadskök bebodda av änkor och andra ensamboende med eget hushåll. Siffrorna ha erhållits vid en våren 1944 avslutad bostadsinspektion. Det kan därför vara möjligt att siffrorna äro något förändrade för dagen, men i stort sett torde de vara aktuella vid bedömandet av antalet bostadskök. Någon exakt siffra på antalet i bostadskök boende skiftarbetare kan ej angivas, men deras antal torde kunna uppskattas till 50 procent av de i bostadsköken boende med undantag av änkor.

2. Under åren 1942—44 ha tillkommit ett 50-tal lägenheter i Nykroppa och lika många i Storfors. Hur många lägenheter, som beräknas tillkomma under år 1945, kan jag icke uppskatta, då det endast med visshet kan sägas, att Uddeholms A/B planerar 6 lägenheter i Nykroppa och 6 i Storfors under år 1945. Givetvis tillkommer också ett okänt antal egnahem.

3. För närvarande repareras ca 120 st. rum om året.

4. I Storfors har 2/3 av samhället erhållit vatten från samhällets vattenledningsnät. Den återstående delen beräknas erhålla vatten 1945 eller 1946. Tillfredsställande avlopp äro ordnade inom samhället. Nykroppa saknar dock vatten från enhetligt vattenledningsnät. Avloppsledningar ha grävts inom Nykroppa samhälle, men deras antal fylla icke samhällets behov.

5. Särskilda åtgärder äro nödvändiga för sanering av bostadsbeståndet, dels genom tillkomst av nya familjebostäder, dels reparation av befintliga bostäder och dels tillkomsten av pensionärshem.

Storfors den 7 mars 1945.

SVEN OLSSON,
ordf. i Kroppa hälsovårdsnämnd.

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

Socialstyrelsen har den 14 mars 1945 till riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott avgivit yttrande över motion I:4 angående utredning rörande statens medverkan till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem. Styrelsen får hänvisa till detta yttrande, varav avskrift bilägges.

Då motionen II:438 — angående åtgärder för likviderande av bostadsbristen vid vissa bruk i Värmlands m. fl. län — synes väsentligen avse samma problem som motionen I:4, anser sig socialstyrelsen kunna även i denna del av remissen hänvisa till samma sitt yttrande.

Motionen II:50 (lika lydande med I:21) avser behovet av en ingående undersökning beträffande landsbygdens bostadsstandard.

Motionärerna framhålla, att bostadsstandarden på landsbygden är synnerligen låg, i stort sett sämre än i stadssamhällena. Om trångboddheten icke är mer omfattande å landsbygden, så torde i varje fall bostädernas kvalitet och bekvämlighetsutrustning alltjämt vara genomsnittligt sämre, trots de resultat den s. k. bostadsförbättringsverksamheten uppnått. Skall bostadsstandarden avsevärt höjas, måste därför flertalet lanthem inom de närmaste årtiondena ersättas med nya bostäder. Sådana omfattande investeringar, som det här bleve fråga om, böra ju företagas med största möjliga planmässighet. Härför kräves bl. a. en ingående kännedom om landsbygdens bostadsstandard. Bostadspolitiken behöver, för att kunna bli rationellt inriktad, känna bristerna både till art och omfattning.

Såsom motionärerna påpeka, saknas för närvarande möjligheter att vinna ingående kännedom om rådande bostadsförhållanden å landsbygden och om effektiviteten av den hittills förda bostadspolitiken. Den senaste bostadsundersökningen för landsbygden, som utfördes i samband med folkräkningen 1935/36, är icke längre aktuell. För en intensifiering av bostadspolitiken erfordras en ny omfattande undersökning rörande bostadsförhållandena på landsbygden. Kvantitativt bestämda uppgifter om bostädernas storlek, utrymmen och bekvämligheter m. m. och om hushållens storlek och sammansättning behövas både för utformningen av bostadspolitikens allmänna riktlinjer och för en praktisk, lokal bostadsplanering. Liknande behov av sakuppgifter föreligger även för stadssamhällena.

Socialstyrelsen har uppmärksammat dessa behov och planerar att inom kort till Kungl. Maj:t avgiva framställning med förslag om en allmän bostads- och hyresräkning hösten 1945, avseende både landsbygd och stadssamhällen. Styrelsen har även i utlåtande den 12 januari 1945 över befolkningsutredningens framställning med förslag om folkräkning den 31 december 1945 anmält denna sin avsikt.

Främst erfordras en allmän inventering av hela beståndet av bostäder och bostadshushåll, både i stadssamhällen och å landsbygden, för stadssamhällena kombinerad med en allmän hyresräkning. En viss samordning med en folkräkning skulle vara av värde; formerna här-

för prövas för närvarande i samråd med beredningen för folkräkningen den 31/12 1945. Mera utförliga uppgifter om särskilt bostädernas kvalitet och bostadsvanorna än dem, som kunna inhämtas vid en allmän räkning, behövas också. Dylika uppgifter böra kunna erhållas med hjälp av husbesökare vid intensivundersökningar å ett representativt urval av bostäder. Då dylika undersökningar äro kostnadskrävande, måste urvalet planeras på sådant sätt, att tillförlitliga upplysningar kunna erhållas ur minsta möjliga material. Härför vore åtminstone vissa huvudresultat ur den allmänna bostadsräkningen värdefulla, varför intensivundersökningarna lämpligen böra anordnas vid en senare tidpunkt.

Motionärerna ha även tänkt sig en dylik kombination av allmän räkning och representativ intensivundersökning för landsbygdens del. De ifrågasätta emellertid, om icke intensivundersökningen bör upprepas varje eller vartannat år, varje gång inom ett nytt urval av kommuner för att på så sätt successivt göra hela vår landsbygd till föremål för en intensivundersökning. Det skulle dock dröja årtionden innan programmet vore genomfört. Här framskyftar för övrigt verksamhet av karaktär att åvila bostadsinspektionen. En aktivisering av bostadsinspektionen över hela landet ter sig också såsom högeligen önskvärd, även om man ej får vara blind för de praktiska svårigheter, som möta önskemålets förverkligande. Som ett led i en strävan mot effektivisering kunde, såsom motionärerna påpeka, övervägas att animera hälsovårdsnämnderna att utnyttja den allmänna bostadsräkningens material för uppläggning av fullständiga bostadsregister. Sådana torde hittills knappast förekomma på landsbygden, ehuruval de utgöra en primär förutsättning för en effektiv bostadsinspektion. Kunde detta tillfälle utnyttjas att upplägga bostadsregister för en ringa kostnad, skulle ett viktigt steg mot bostadsinspektionens effektivisering vara taget. Om registerkort för ändamålet kunde tillhandahållas hälsovårdsnämnderna, finge man även en enhetlig registrering å landsbygden, vilket skulle underlätta en framtida fortlöpande rapportering rörande inspektionsverksamheten.

Det kan tilläggas, att uppgifter om inspektionsverksamheten och om resultaten av reformsträvandena borde — på grundval av rapporter från de bostadsinspekterande och andra bostadspolitiska organ — kontinuerligt sammanställas under tiden mellan bostadsräkningarna. Med dessa och andra uppgifter skulle lokala bostadsplaner kunna upprättas och tid efter annan justeras efter pågående förändringar i bostadsstandard och bostadsbehov.

Stockholm den 29 mars 1945.

KARL J. HÖJER.

KURT BERGSTRÖM.

LÄNSSTYRELSEN I MALMÖHUS LÄN

Länsstyrelsen kan vitsorda, att inom länet bostadsstandarden på många håll fortfarande är mycket låg. Främst synes detta gälla bostäder på landsbygden, som bebos av lantarbetare, arrendatorer och industriarbetare. Men även i städerna, såväl i de större som i de mindre, äro vissa delar av bostadsbebyggelsen i starkt behov av förnyelse och förbättringar. Otvivelaktigt hava de statliga stödåtgärderna i form av bidrag och lån till ny- och ombyggnad av bostäder medfört en icke föraktlig höjning av bostadsstandarden. Nämda åtgärder hava emellertid verkat alltför kort tid för att medföra någon mera genomgripande effekt och har dessutom hämmats av den rådande bristen på byggnads-material och arbetskraft.

Det nu anförda torde bestyrka den uppfattning, som kommit till uttryck i motionerna, att verkligt omfattande åtgärder erfordras för att bostadsfrågan i vårt land inom någorlunda rimlig tid skall kunna få en tillfredsställande lösning. Vilka ytterligare åtgärder, som behövas härför, är givetvis svårt att fastställa utan en mycket ingående undersökning. Man torde emellertid icke misstaga sig, om man gör det uttalandet, att ny- och ombyggnadsverksamheten behöver avsevärt intensifieras och härvid bör särskilt beaktas, att nya stödåtgärder måste tillskapas så att även de minst bemedlade kunna komma i åtnjutande av högre bostadsstandard. I likhet med motionärerna anser länsstyrelsen påkallat, att en ingående undersökning verkställles rörande bostadsförhållandena i landet och att i samband därmed övervägas ytterligare åtgärder för desammas förbättrande.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang icke underlåta framhålla, att den låga bostadsstandarden många gånger huvudsakligen bottnar i bristande omsorg och intresse från såväl myndigheters som enskildas sida. Därest bostadsinspektionen överallt bedreves i samma utsträckning som i de större städerna, torde man kunna räkna med att betydande om- och nybyggnadsverksamhet skulle komma till stånd utan att det allmännas stöd behövde anlitas. Detta yttrande uttrycker närmast ett önskemål om större aktivitet från hälsovårdsnämnderna på den egentliga landsbygden och i mindre samhällen. Brist på tid för nämndsledamöterna och andra förhållanden göra emellertid, att man knappast kan räkna med någon mera betydande effektivisering i frågavarande hälsovårdsnämnders verksamhet. I anledning härav måste bostadsinspektionen på landsbygden till mycket stor del komma att vila på förste provinsialläkaren. Men utan tillräcklig tillgång på skolade biträden kunna dennes insatser aldrig bliva av den storleksordning, som förhållandena kräva. I vissa län hava landstingen ställt medel till förfogande för avlönande av bostadsinspektör, men den biträdes hjälp, som förste provinsialläkaren härigenom erhållit, läser icke på långt när vara tillräcklig. Det synes länsstyrelsen önskvärt, att statsmakterna upptaga frågan om avhjälpan av den biträdesbrist, som föreligger i förevarande hänseende.

Malmö i landskansliet den 31 mars 1945.

På länsstyrelsens vägnar:

N. G. VALENTIN.

B. WINBLAD.

Till länsstyrelsen i Malmö.

För alla, som äro sysselsatta med hälsovårdsarbete å länets landsbygd, i dess tätorter och industrisambhällen, står det klart, att någonting måste göras för att åstadkomma en ändring i de f. n. rådande missförhållandena beträffande bostadsbeståndet. De åtgärder, som samhället hittills vidtagit genom s. k. bostadsförbättringsverksamheten, genom nybyggnadslån m. m., ha visserligen på många håll ändrat förhållandena till det bättre, men mycket återstår ännu att göra. I större utsträckning, än vad hittills varit fallet, är det önskvärt, att landsbygden får ekonomisk möjlighet att bygga nya bostäder i stället för de gamla, som icke löna sig att förbättra. F. n. är det ju så, att bostadsförbättringsbidrag i många fall icke kan komma in fråga, då man ju ej vill konservera gamla otidsenliga bostäder, och vad nybyggnadslånen beträffar, ställa sig ofta amorteringarna för tunga för att mindre ekonomiskt bärkraftiga enskilda skola kunna reflektera därpå. Å andra sidan kan en utpräglad stagnation i industriens eget bostadsbyggande konstateras. Industriens arbetarbostäder i tätorterna å landsbygden äro också i stor utsträckning relativt gamla. Frågan uppställer sig då, om det icke vore möjligt, att vissa kommuner själva ställde sig i spetsen för den mest trängande och nödvändiga byggnadsverksamheten samt som hyresvärd uthyrde bostäder för överkomlig hyra. En viss hygienisk standard hos bostäderna skulle härigenom kunna utvinnas. Det måste dock härvid förutsättas, att kommunerna för sin bostadsbyggande verksamhet skulle kunna upptaga gynnsamma statliga lån. Möjlighet borde finnas för den enskilde, om han så önskar, att genom amortering bli ägare av sådan lägenhet.

Det bör i detta sammanhang framhållas, att till en god bostad hör riklig vattenförsörjning och avlopp. Tvätt- och badmöjligheter böra även tillgodoses. I Kungl. kungörelsen angående statsbidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp av den 17/11 1944 har redan en avsevärd utvidgning av statens stödjande verksamhet kommit till stånd.

Det är emellertid klart, att om samhället eller den enskilde gör omfattande investeringar, måste bostadsbyggandet ske under största möjliga planmässighet för att resultaten skola bli så effektiva som möjligt. För att realisera detta kräves bl. a. en byggnadsteknisk kontroll, som medverkar vid genomförandet av bostadspolitiken i tät- och industriorterna på landsbygden samt på landsbygden i övrigt. Det är nödvändigt, att den som redan ev. finnes, avsevärt förstärkes. Det gäller även att intensivifiera bostadsinspektionen å landsbygden och dess tätorter samt genomföra en fullständig inventering av bostadsbeståndet. Här för fordras emellertid utökning av skolad arbetskraft, ett önskemål, som för landsbygdens del ännu icke är tillgodosett. En utredning, i vad mån man från Statens sida kan och bör ytterligare medverka till en gynnsammare lösning av bostadsproblemen på landsbygden, i dess industriorter och tätorter, måste hälsas med tillfredsställelse.

Remisshandlingar återgå.

Malmö den 21 mars 1945.

Sven Larsson,
förste provinsialläkare.

KUNGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAVANDE
I VÄRMLANDS LÄN

Såsom framgår av innehållet i motion II:5 har under hösten 1944 av Industriens utredningsinstitut fullbordats en utredning om industriens arbetarbostäder (Curman, Jöran, Industriens arbetarbostäder, Stockholm 1944). Såvitt länsstyrelsen har sig bekant, föreligger i övrigt icke någon aktuell utredning av mera offentlig karaktär beträffande här förevarande spörsmål.

Beträffande de i motionen II: 438 angivna samhällena må här anföras följande.

Hagfors, Munkfors, Storfors, Nykroppa och Skoghall ingå i Uddeholmsverken, som är det gemensamma namnet på de industriella anläggningar, som ägas av Uddeholms Aktiebolag.

Hagfors är municipalsamhälle sedan 1939 och beläget i Norra Råda socken. Samtliga stadsstadgor gälla. Folkmängden utgör 4 893. Hagfors är ett av Sveriges största kvalitetsstålverk.

Munkfors är municipalsamhälle sedan 1941 och beläget i Ransätters socken. Samtliga stadsstadgor gälla. Folkmängden utgör 4 191. Tillverkningen av kallvalsade produkter har gjort namnet Munkfors världsbekant.

Storfors och Nykroppa äro s. k. utomplansområden och belägna i Kroppa socken. Enligt länsstyrelsens beslut skola byggnadsplaner upprättas. Folkmängden utgör i Storfors ca 2 700 och i Nykroppa ca 2 200. Storfors torde vara Nordeuropas största rörverk med mångsidig tillverkning av varmvalsade och kalldragna rör samt rörmanufaktur. Nykroppa fyller huvudsakligen behovet av rörämnen för Storfors samt levererar dessutom färdigprodukter såsom stångjärn, valstråd och grovsmide.

Skoghall är beläget i Hammarö socken. Samhället har icke blivit föremål för några åtgärder enligt stadsplanelagen. Folkmängden beräknas utgöra cirka 4 000. Skoghallsverken omfatta stora sågverk, sulfatfabrik, sulfatfabrik, anläggningar för utvinning av biprodukter samt en stor elektrokemisk anläggning.

Grums, som domineras av det Billeruds Aktiebolag tillhöriga Gruvöns bruk, är municipalsamhälle sedan 1939 och beläget i Grums socken. Samtliga stadsstadgor gälla. Folkmängden utgör 2 237. I Gruvöns bruk ingå sågverk, lådfabrik, sulfatfabrik och pappersbruk, varjämte idkas fabrikation av papperssäckar.

Lesjöfors bruk, som äges av Lesjöfors Aktiebolag, är beläget i Rämens socken. Enligt av länsstyrelsen meddelat beslut skall Lesjöfors utgöra municipalsamhälle, där samtliga stadsstadgor skola gälla. Beslutet har emellertid överklagats. Folkmängden utgör cirka 1 700. Vid bruket tillverkas, utom annat, valsat material, ställinor och fjädrar.

Björneborg, som domineras av Björneborgs Jernverks Aktiebolag, är ett s. k. utomplansområde i Visnums socken. Folkmängden beräknas utgöra cirka 1 400. Fabrikationen vid järnverket utgöres huvudsakligen av grövre smide, gjutgoods och tackjärn.

Vålberg, till vilket numera räknas Älvenäs, är beläget i Nors socken. Vålberg och Älvenäs utgöra utomplansområden. Folkmängden anses utgöra cirka 1 200. Genom tillkomsten av Aktiebolaget Cellulls fabriksanläggningar i Älvenäs har samhällets utveckling under senare år påskyndats.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, är det karakteristiskt för länet, att fabrikkssambällen i stor utsträckning äro förlagda på landsbygden. Längre fanns såväl hos företagare som kommuner och enskilda föga förståelse för bruksbefolkningens bostadsförsörjning och sambällenas planläggning. Efter tillkomsten av gällande stadsplanelag och byggnadsstadga har emellertid ifrågavarande angelägenhet varit föremål för länsstyrelsens oavlåtliga uppmärksamhet, därvid länsstyrelsen haft ett verksamt stöd i den aktivitet, som utvecklats av länets länsarkitekt och förste provinsialläkare. Man torde numera ha anledning tro, att hithörande spörsmål äro föremål för ett alltmera allmänt och vaknande intresse. Härtill torde i icke ringa mån ha medverkat hälsovårdsnämndernas och de nyinrättade byggnadsnämndernas verksamhet samt de länskonferenser, som tid efter annan hållas med dessa nämnder. Vidare har efter överenskommelser mellan vederbörande kommuner länet indelats i fyra distrikts-arkitektområden. Uddeholms Aktiebolag har numera såsom bolaget påpekat anställt egen arkitekt, den ovan omförmälde förutvarande länsarkitekten Jöran Curman.

De bostadsproblem, som avses i motionerna, omfatta ett flertal frågor, vilka var för sig äro av stor betydelse. Bland dessa må här framhållas — förutom finansieringsmetoderna samt bostadskostnaderna och olika möjligheter för deras nedbringande — bostadens planering och utformning. Härvid bör eftersträvas, att den del av befolkningen, som bildat familj, har tillgång till bostäder av erforderlig storlek och tillräckligt hög standard. Enligt länsstyrelsens mening är det önskvärt, att bostaden för en familj med mer än ett barn omfattar åtminstone tre rum och kök. De bostadsförsörjande åtgärderna synas därför i främsta rummet böra inriktas på att skapa bostäder av denna storlek, vilka för övrigt torde vara mest efterfrågade och beträffande vilka en permanent brist råder såväl i stad som å landsbygden.

Genom företrädesvis vederbörande tjänsteläkare bringas emellertid fortfarande till länsstyrelsens kännedom fall av missförhållanden beträffande bostadslägenheter. Med stöd av hälsovårdsstadgans föreskrifter vidtager länsstyrelsen i förekommande fall åtgärder för missförhållandenas rättande. Det är dock icke sällan svårt att förmå en fastighetsägare att vidtaga åtgärder för bostadsstandardens höjande. Visserligen kan en mindervärdig bostad utdömas såsom människobostad, men ett sådant förfaringssätt torde många gånger försätta vederbörande hyresgäst i en än mera brydsam situation, då stora svårigheter som bekant föreligga att för närvarande överhuvud taget uppbringa en bostad.

Vad angår tätorterna bör tillses, att sambällena i god tid planeras, och att lämpliga tomtplatser stå till förfogande. Härvidlag har tidigare mycket brutit från kommunernas sida. Arbetena med stadsplaners och byggnadsplaners utförande ha emellertid i vissa fall fördröjts av den omständigheten, att staden, köpingen eller samhället genomkorsats av allmän väg, och att frågan om vägens sträckning icke fått sin slutliga lösning, vilken i sin tur beror på förhållanden, som på sin tid förut-

spåddes och som sammanhånga med vägväsendets förstatligande och centralisering. Enligt länsstyrelsens mening är det synnerligen önskvärt, att Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen vidtager åtgärder för en snabbare handläggning av ifrågavarande vägärenden.

Länsstyrelsen är av den uppfattningen, att bostadsfrågan, såväl i stad som på landet, är en av de frågor, som bör ägnas en livlig och ständigt fortgående uppmärksamhet från det allmännas sida. Under senare tid ha därjämte tillkommit flera nya synpunkter å bostadsförsörjningen. På grund härav anser länsstyrelsen, att frågan om bostadsförsörjningen lämpligen bör bli föremål för allsidig utredning. Karlstad i landskansliet den 5 april 1945.

IVAR VENNERSTRÖM.

R. SUNDELIUS.

Bilaga A till bilaga 8.

FÖRSTE PROVINSIALLÄKAREN
KARLSTAD

Till Länsstyrelsen i Värmlands län.

Beträffande II: 5 och 438.

I flertalet av länets industrisamhällen är det beklämnande förhållanden beträffande bostäder.

Det är på många ställen sådan brist på bostäder, att den hindrar familjebildning, och icke sällan få industriarbetare bo alldeles för långt från arbetsplatsen med de svåra och många olägenheter, som vållas därav. Brist på bostäder har på sina håll lett till ett icke önskvärt inneboendesystem.

Ofta äro befintliga bostäder dåliga, för små, illa försedda med biutrymmen och bekvämligheter, vatten och avlopp m. m. Antalet s. k. bostadskök är alltjämt stort, och bostadsköket var åtminstone för något år sedan den vanligaste lägenhetstypen i ett industrisamhälle i länet.

Under sista åren har det från bruksledningarnas sida — måhända påverkat jämväl av ideliga erinringar från hälsovårdsmyndigheter — visats ökad vilja och beslutsamhet till förbättring av industrisamhälle- nas bostadsförhållanden. Icke så få nya bostäder ha kommit till stånd eller planeras. Behoven äro dock mycket stora och kunna icke tillgodos ses på åtskilliga år, även med bästa vilja därtill.

Det går enligt min åsikt icke att lösa dessa stora och betydelsefulla bostadsproblem utan att man helst samtidigt löser frågan om skälig hyra för de bostäder, som tillhandahållas av industrien, med evalvering av hyresersättning vid avlöning. Många industriarbetare med fa-

miljer vilja nämligen kvarbo i trånga, dåliga och otidsenliga lönebostäder därför, att hyran för dessa är påfallande låg.

Jag får förorda bifall till motionärernas framställning om skyndsamt utredning angående de åtgärder av staten och eljest, som böra vidtagas för avhjälpan inom rimlig tid av ifrågavarande bostadsbrist.

Beträffande II:50 Om ingående undersökning beträffande landsbygdens bostadsstandard.

Det finns mig veterligt icke någon utredning som med säkerhet visar bostadsstandarderna i skilda delar av rikets landsbygd. Genom lokala undersökningar m. m. i samband med skilda statliga åtgärder för bostadsförbättringar etc. har man dock fått en ganska god uppfattning om de huvudsakliga bristerna i fråga om dessa bostäder.

Erfarenheten visar att krav och initiativ till bostadsförbättringar ofta är större inom kommuner, där hälsovårdsnämnderna sin plikt likmätigt aktgiva på bostadsläget och söka främja bostadsfrågan.

En god väg för att nå motionärernas syfte vore enligt min åsikt om staten ville bidra till hälsovårdsnämndernas bostadsinspektioner, förslagsvis under förutsättning att dessa inom given tid omfatta alla bostäder under viss storlek i nämndens verksamhetsområde.

Jag får för motionens syfte förorda utredning avseende statsbidrag till dylik bostadsinspektion, vilken bör ske efter plan fastställd förslagsvis av Kungl. Medicinalstyrelsen och Kungl. Egnahemsstyrelsen gemensamt.

Karlstad den 10 mars 1945.

Elof Edlund,
förste provinsialläkare.

Bilaga B till bilaga 8.

LÄNSARKITEKTEN I VÄRMLANDS LÄN

Till Kungl. Maj:ts Befallningshavande i Värmlands län.

Uddeholms Aktiebolag har i sin klarläggande utredning över planerade åtgärder för bostadsbeståndets förbättring inom bruksområdena framlagt ett visst nybyggnadsprogram, som torde om det fullföljes ge ett önskat resultat. Ett statsingripande torde då i första hand böra inriktas på medverkan med avseende på fastställande av vissa minimikrav på bostadslägenhets storlek och beskaffenhet till förhindrande av trångboddhet och dålig hygien.

Vad Billeruds Aktiebolag anfört angående arbetslöshetsbidrag och andra bidrag till nybyggnad av arbetarebostäder synes enligt min mening statliga bidrag böra vara en övergångsform i nödläge och icke målet för byggnadsverksamheten.

De av motionärerna ifrågasatta utredningarna torde emellertid kunna vara av stort värde. Vad beträffar särskilt den ifrågasatta undersökningen beträffande landsbygdens bostadsstandard synes en inventering vara betydelsefull icke minst med hänsyn till önskvärdheten att få tillgång till ett ständigt levande register då fråga uppkommer om större eller mindre tätorters planläggning m. m.

På grund av vad ovan anförts anser jag mig böra tillstyrka bifall till de framlagda motionerna.

Karlstad den 26 mars 1945.

Conny Nyquist.

Bilaga C till bilaga 8.

Till Konungens Befallningshavande i Värmlands län.

Undertecknade bolag har genom skrivelse den 22 februari 1945 beretts tillfälle yttra sig över i Riksdagens andra kammare avgivna motionerna II:5, 50 (likalydande med I:21) och 438 vid innevarande års lagtima riksdag ang. bostadsförhållandena å landsbygden och särskilt i de s. k. brukssamhällena.

Med anledning härav få vi i den mån berörda motioner åsyfta förhållanden i de orter, som vuxit upp omkring våra industriella verk, som vårt yttrande värdsamt åberopa innehållet i bilagda P M.

De översända motionerna återgå.

Uddeholm den 3 mars 1945.

Uddeholms Aktiebolag

N. Danielsen.

P M

betr. bostadsförhållandena för arbetare i Uddeholms Aktiebolags brukssamhällen (Hagfors, Munkfors, Storfors, Nykroppa och Skoghall).

På senare tid har framkommit åtskilliga anmärkningar betr. arbetarnas bostadsförhållanden i de s. k. brukssamhällena, d.v.s. i de tätorter, som uppvuxit omkring järnbruken i mellersta Sverige. Anmärkningarna hava hänfört sig dels till arbetarebostädernas kvalitet, dels ock till den trångboddhet, som från flera håll uppgivits vara rådande.

I den mån dessa anmärkningar beröra brukssamhällena vid Uddeholms Aktiebolags särskilda verk, skola i det följande förhållandena därstädes närmare belysas ävensom en redogörelse lämnas för de åtgärder, som bolaget redan vidtagit eller ämnar vidtaga för en förbättring.

Till en början må erinras om att någon skyldighet f. n. icke föreligger för järnbrukens arbetsgivare att hålla sina anställda med bostäder.

Under äldre tider, då de anställdas antal ej var så stort som nu, var detta dock i viss utsträckning vanligt. Järnbruken utgöra ju en gammal industri och detta har fört med sig, att brukens arbetarbostäder på många håll ha en ålderdomlig prägel och i vissa avseenden icke motsvara senare tiders anspråk beträffande utrymme och inredning.

I detta sammanhang bör beaktas att hyrorna i företagets bostäder äro avtalsbundna, d. v. s. få icke utan överenskommelse med arbetarna höjas över den år 1908 överenskomna nivån. Då alla försök härtill hittills misslyckats, hava hyrorna stannat på en nivå, som legat långt under hyrespriset på orten och ännu mera under den nivå, som byggnadskostnaderna skulle betinga. Detta har medfört, att brukens hyresinkomster på dessa bostäder varit så små, att de icke kunnat täcka mer än vad som åtgått till ett mycket knapphändigt underhåll av desamma, varför avsevärda belopp härutöver måst anvisas.

Då nu på senare år en del av dessa brukssamhällen blivit municipal-samhällen (exempelvis Hagfors och Munkfors) och sålunda underkastade hälsovårdsstadgans strängare föreskrifter för bostäder i städerna, torde det ej vara förvånande, att en del av dessa arbetarbostäder vid företagen inspektion befunnits icke hålla måttet inför denna stadga utan givit anledning till anmärkningar.

Vad då dessa "kvalitativa" anmärkningar beträffar, vilka i främsta rummet gällt skafferier och garderober, må framhållas, att bolaget omedelbart satt igång med de påtalade bristernas avhjälpande. För Hagfors del kan sålunda nämnas att under åren 1942—1944 ha i arbetarbostäderna iordningställts 316 skafferier och 196 varmbonade garderober. Härefter skulle återstå 233 skafferier och 206 garderober, och för iordningställande av dessa ha redan förberedande åtgärder vidtagits, vilka äro beräknade att avslutas under åren 1945 och 1946.

I samförstånd med vederbörande hälsovårdsnämnd har plan uppgjorts för en motsvarande sanering i Munkfors, avsedd att slutföras år 1947, och detsamma gäller även för Storfors och Nykroppa. På grund av det stora antal lägenheter, det här är fråga om, samt bristen på arbetskraft och material är det givet, att dessa reparations- och ändringsarbeten icke kunna utföras på en gång, utan erfordras härför minst några år.

I samband med dessa saneringsåtgärder företagas successivt andra åtgärder för bostadslägenheternas modernisering (omboning, insättande av diskbänkar och förbättrad köksinredning, installation av vatten- och avloppsledningar m. m.), varför man om ca tre år beräknar hava nått en avsevärt högre standard.

Under sådana förhållanden torde efter några år anmärkningar betr. uraktlåtet uppfyllande av hälsovårdsstadgans bestämmelser i fråga om berörda bostäder icke med fog kunna framställas.

Frågan om trångboddheten eller bostadsbristen är något mera komplicerad.

Den senare tiden har vid bruksorterna medfört ett ökat bostadsbehov. Orsakerna härtill ha varit flera. Ej minst på grund av den sedan medio av 1930-talet uppkomna rustningskonjunkturen har arbetet och därmed också arbetarcantalet vid de flesta Uddeholmsverken ökat. Huruvida

denna ökning emellertid blir bestående efter ett eventuellt fredsslut är en annan sak. Samtidigt som järnverken sålunda haft god ordertillgång, har alltsedan krigsutbrottet 1939 ett stort antal av dess arbetare varit inkallade till beredskapstjänst, vilket haft till följd, att i dessas ställe måst intagas tillfälliga ersättare, för vilka bostäder måste beredas. Då de inkallades familjer behöllo sina bostadslägenheter, har detta förhållande självfallet skapat en temporär svårighet på bostadsmarknaden. Detta förhållande ändras givetvis vid ett fredsslut.

Flera skäl tala sålunda för att den ökade efterfrågan på bostadslägenheter, som kriget medfört, efter dess slut kommer att upphöra.

Medan efterfrågan på bostäder åtskilliga år varit relativt stor, har bostadsproduktionen samtidigt nedgått under den normala.

Till stor del är detta att tillskriva bibehållandet av de s. k. naturaförmanerna, d. v. s. de låga hyrorna för arbetarebostäderna. Dessa ha i hög grad bidragit till att utvecklingen på bostadsmarknaden i bruks-samhällena stagnerat.

Arbetsgivarna ha sålunda i avvaktan på en avlösning av naturaförmanerna, vilken fråga stått på dagordningen alltsedan 1929, i allmänhet inställt vidare bostadsbyggen till dess efter den väntade avlösningen en tillfredsställande förräntning skulle kunna påräknas och i stället sökt uppmuntra arbetarna till ökat egnahemsbyggande. All privat byggnadsverksamhet för uppförande av hyreshus har varit utesluten på grund av det låga hyresläget. Detta senare har även påverkat arbetarna själva och i stor utsträckning avhållit dem ifrån att bygga egna hem, då sådana givetvis måste draga högre årskostnader för bostaden än hyrorna i arbetsgivarens bostadslägenheter. Alla som kunnat ha därför sökt tränga ihop sig så mycket som möjligt i arbetsgivarens bostadslägenheter.

Den trångboddhet, som härigenom uppkommit, har ofta undandragit sig arbetsgivarens kontroll. Det har sålunda ej varit ovanligt, att hemmavarande barn liksom innehavarna av ungarlägenheter gift sig och på så sätt ställt fastighetsägaren inför ett faktum, som han icke ansett sig kunna åtgöra något emot. Flera av de s. k. bostadsköken ha tillkommit på detta sätt.

En avlösning av de låga hyrorna i brukssamhällena — särskilt vid de bruk, där ett relativt stort antal av arbetarna bo i brukets bostäder — torde vara ett oavvisligt villkor för en förbättring av arbetarnas bostadsförhållanden såväl kvalitativt som kvantitativt. Då en dylik avlösning är avsedd att verkställas mot kompensation i form av förhöjning av arbetarnas löner, borde motståndet häremot icke behöva vara oövervinnligt. Bolaget har vid avtalsförhandlingar inom Järnbruks-, Pappermasse-, Pappersbruks- och Sägverksförbunden talat härför utan att tills dato på grund av motstånd från arbetareparten kunnat vinna gehör.

Några anmärkningar mot Uddeholms Aktiebolag för att bolaget i för ringa utsträckning tillgodosett bostadsbehovet synes icke vara befogade, då bolaget har ett mycket stort bestånd av arbetarebostäder jämfört med övriga större järnbruk. Av arbetarestyrkan vid bolagets järnverk bodde under år 1944 sålunda följande antal i bolagets hus:

Hagfors	50 %	Storfors	35 %
Munkfors	33,8 %	Nykroppa	44 %.

Därtill kommer att bolaget i Hagfors innehar ytterligare ca 120 bostads-lägenheter, vilka intill år 1950 upplåtits till Skruvaktiebolagets arbetare.

Bostadsbristen har emellertid även andra orsaker än de låga hyrorna.

Under senare år har tillkommit en särskild omständighet, som inverkat hindrande på byggnadsverksamheten. Hagfors och Munkfors hava blivit municipalsamhällen och därmed underkastade städernas byggnadsföreskrifter. Stadsplaner skola upprättas och fastställas, vilket drager en avsevärd tid, och i avvaktan härpå har utfärdats byggnadsförbud, från vilket dispens endast kan lämnas av Länsstyrelsen. Detta förhållande har medfört dels ökat besvär och större kostnader för den byggande och dels en viss osäkerhetskänsla om hur det är till-låtet att bygga på olika områden, vilket allt icke kunnat undgå att in-verka menligt på lusten att bygga. Motsvarande gäller, ehuru i något mindre grad, utomplansområdena i Storfors och Nykroppa, där bygg-nadsplaner f. n. äro under utarbetande.

Byggnadsverksamheten har slutligen också avtagit på grund av de svårigheter, krigstillståndet medfört betr. minskad tillgång av material, ökade byggnadskostnader, svårigheten att få arbetstillstånd m. m. (I okt-ober 1942 vägrades exempelvis Nykroppa Järnverk av Statens Arbets-löshetskommission att anställa 5 st. byggnadsarbetare för utförande av bl. a. erforderliga bostadsreparationer.)

Ovan anförda omständigheter borde vara ägnade att i någon mån klargöra orsaken till den påtalade trångboddheten i brukssamhällena. I det följande vilja vi något beröra vad Uddeholms Aktiebolag åtgjort och för framtiden avser att åtgöra för ett avhjälpande av bostads-svårigheterna.

Sedan 1930 har bolaget sålunda framför allt inriktat sig på att under-stödja egnahemsverksamheten bland arbetarna. För detta ändamål ha avstyckats stora egnahemsområden vid bruken med utlagda vägar och där mark upplåtits till lågt pris, mellan 15 och 50 öre pr kvm. För att bringa reda och ordning i bebyggelsen gick bolaget tidigt in för att upprätta byggnadsplaner i flertalet brukssamhällen, uppgöra grund-kartor m. m., vilket allt sedan kommit vederbörande egnahemsbyggare och samhällen till godo. Då det största hindret för egnahemsbyggarna tidigare utgjordes av svårigheten att anskaffa erforderligt byggnads-kapital, medverkade bolaget genom utlämnande av lån dels i form av förskott å Statens egnahemslån, dels ock i form av sekundärlån å 2 å 3 000 kronor med låg ränta. Under åren 1930—1943 utlämnades dylika lån till ett sammanlagt belopp av ca 1 180 000 kronor. Sedan 1942 utlämnas även s. k. subventionslån å 2 500 kronor, vilka helt av-skrivas efter vissa år och sålunda kunna betraktas som ren gåva.

För att ytterligare stimulera byggnadsverksamheten å de upplåtna egnahemsområdena har bolaget till vederbörande kommuner såsom bidrag till vatten- och avloppsledningar för områdena i fråga enbart under år 1943 överlämnat sammanlagt 500 000 kronor. Tidigare ha i olika repriser betydande belopp för motsvarande ändamål anvisats. Bolaget har vidare med 90 000 kronor bidragit till ett halvkommunalt bostadsaktiebolag för finansiering av egnahemsbyggen.

På senare tid har bolaget därutöver gått in för ytterligare mycket om-fattande åtgärder i bostadsfrågan. I detta syfte har upprättats en sär-skild byggnadsavdelning under ledning av f. d. länsarkitekt J. Curman,

vars organisation och arbetsprogram sträcker sig över hela bolagets förvaltning.

Under år 1942 anslags till uppförande av s. k. radhus och småstugor i Hagfors och Nykroppa 140 000 kronor och under år 1943 till uppförande av arbetarbostäder i samtliga bolagets brukssamhällen ett belopp av 2 896 500 kronor. Härför skulle uppföras 103 st. egnahem, avsedda att till pris, understigande byggnadskostnaderna med ca 4 à 5 000 kronor, försäljas till arbetare, vidare 5 st. radhus om 6 lägenheter var, samt 6 st. s. k. övergångshus, likaledes om 6 st. lägenheter var. De båda sistnämnda slagen av hus äro avsedda för uthyrning. Flertalet av dessa byggnader äro nu uppförda, och väntas i april månad ej mindre än 97 st. vara färdigställda, och torde de övriga påbörjas inom kort.

För åren 1945—1949 har ett omfattande byggnadsprogram uppgjorts.

Enligt detta skola uppföras i bolagets regi arbetarbostäder omfattande sammanlagt 973 bostadslägenheter i form av egnahem och hyreshus och ungarlägenheter för en total kostnad av ca 17 miljoner kronor. En stor del av dessa lägenheter avser bolaget att avyttra till pris, innefattande en subventionering med ca 6,6 miljoner kronor. Detta innebär ju ett betydande åtagande från bolagets sida.

Det torde icke vara förmätet att uttala den förväntan, att efter tillkomsten av dessa nya bostadslägenheter och med de lättnader å bostadsmarknaden, som enligt vad ovan antytts, kunna påräknas efter krigets slut, den nuvarande bostadsbristen i Uddeholms Aktiebolags brukssamhällen skall praktiskt taget vara hävd.

Till sist må framhållas att bostadssituationen självfallet påverkas i positiv riktning genom de sociala åtgärder inom resp. brukssamhällen, som kunna komma att vidtagas t. ex. betr. badhus, tvättstugor, pensionärshem m. m. Närmast är detta ju en sak, som tillkommer vederbörande kommuner att sörja för. Att bolaget icke undandragit sig all medverkan i dessa avseenden torde framgå därav, att bolaget bidragit till uppförande av pensionärshem i Hagfors, Munkfors och Skoghäll till sammanlagt 150 000 kronor samt uppfört en tvättinrättning i Hagfors för ca 258 000 kronor. I bolagets planer för åren 1945—49 ha reserverats betydande belopp till understöd åt byggandet av gemensamhetsanläggningar av denna art, t. ex. badhus, tvättstugor, ungdomsgårdar och barnkrubbor.

Uddeholm den 23 februari 1945.

Uddeholms Aktiebolag

N. Danielsen.

Bilaga D till bilaga 8.

Till Konungens Befallningshavande i Värmlands län.

Anmodade avgiva yttrande över motionerna II: 5 och 438 vid innevarande års lagtima riksdag få vi härmed vördsamt anföra följande.

Ehuru båda motionerna ha det gemensamma syftet att medverka till

en höjning av bostadsstandarden vid våra industrisamhällen, utmynda de i fullständigt olika yrkanden. Under det att herrar Perssons och Severins motion (nr 5) går ut på ett yrkande om utredning, huruvida man från statens sida kan och bör medverka till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem, yrkar herr Kempe m. fl., att staten skall tillse, att bolagen förpliktas bidra till att de anställda arbetarna speciellt i Värmland erhålla människovärdiga bostäder.

Eftersom den sistnämnda motionen i vissa fall direkt utpekar under-tecknat bolag, ha vi funnit det lämpligt att i någon mån beröra de problem, som äro speciella för oss, och de åtgärder, som vidtagits med anledning därav.

Billeruds industrier äro framför allt koncentrerade till Säffle köping, Grums municipalsamhälle, Arvika stad samt Segmons och Slottsbrons stationssamhällen.

Beträffande arbetarnas bostadsfråga har bolaget på dessa orter sökt gå fram efter två linjer: dels modernisering av egna arbetarbostäder, dels uppmuntrande till egnahemsbyggelse.

Beträffande det egna bostadsbeståndet kan meddelas, att numera vatten och avlopp inletts, där så varit möjligt. Likaså ha på senare år omfattande reparationer av bostäderna ägt rum, varvid man i största utsträckning sökt tillgodose nutida krav på utrymmen i fråga om skafferi-er och varmgarderober m. m. Härvid är emellertid att märka, att omfånget av dessa ombyggnader begränsats i brist på material och arbetskraft. På en del andra platser pågå för närvarande omfattande utrednings- och planeringsarbeten för en genomgripande ombyggnad och modernisering av bostadsbeståndet.

I detta sammanhang bör man dock icke underlåta att framhålla, att hyresinkomsterna från bolagets bostadshus, i den mån dylika erhållas, äro bestämda i vederbörande kollektivavtal. Dessa hyror ha fastställts för flera år sedan och motsvara icke på långt när reparations- och underhållskostnaderna. En uppvärdering i kollektivavtalen av bostadsförmånerna till deras verkliga värde torde därför böra ske, om bolagen tvingas i än högre grad höja bostadsstandarden i sina lägenheter. Då detta hittills icke visat sig möjligt, motarbeta sålunda vederbörande hyresgäster själva en förbättring av bostadsförhållandena.

Egnahemsbyggelsen har av bolaget ständigt uppmuntrats. Sålunda har bolaget vid alla sina fabriker låtit planlägga egnahemsområden, varifrån tomter till billiga priser upplåtits till anställda. Under åren 1935—1944 har till bolagets arbetare sålts sammanlagt över hundratalet tomter, varav nära ett femtiotal i Segmon och ett trettiotal i Grums.

Dessutom ha arbetarna i regel haft förmånen att hos bolaget erhålla billiga lån för största delen av den byggnadskostnad, som icke kan täckas genom vanliga banklån.

När sedermera kristiden med dess fördyrade byggnadskostnader hotade att lamslå denna verksamhet, beslöt bolaget bevilja särskilda subventionslån, som äro räntelösa och efterskänkas efter viss tid. Dessa lån ha som regel uppgått till kronor 2 500:— per egnahemsbyggare. Sammanlagt ha utlämnats över 50 dylika subventionslån. Denna siffra visar ju, att bolaget särskilt under den sista tiden bemödat sig om att möjliggöra för de anställda att trots kristid skaffa sig ett eget hem.

Slutligen vill bolaget i detta sammanhang betona, att bolagets skyldighet och möjlighet att ordna med bostäder för sina arbetare måste anses vara mindre i de större samhällena än i de mindre, där bolaget är den dominerande mark- och husägaren. Inom t. ex. Säffle köping och Grums municipalsamhälle bedrivs ju byggnadsverksamhet i stor skala jämväl på enskilda markägares tomtområden. I Säffle äger kommunen den mesta tomtmarken. Emellertid hämmas byggnadsverksamheten i de flesta samhällen av byggnadsförbud beroende på olösta stadsplane- och vägfrågor. Kunde vederbörande myndigheter inom rimlig tid lösa dessa problem, skulle också industrisamhällenas bostadsfrågor lösas lättare och snabbare.

Som det nu är, finnes på många ställen helt enkelt inte tillräckligt med tomtmark för en större bebyggelse tillgänglig. Som förut framhållits, har även material- och arbetskraftsbrist bidragit till att planerade ny- och ombyggnader icke kunnat utföras. När väl dessa svårigheter upphört, torde också bostadsproblemet komma att för industriens del lösas på ett tillfredsställande sätt.

Med stöd av vad som anförts här ovan får därför Billeruds Aktiebolag för sin del avstyrka de av herrar Kempe, Severin m. fl. gjorda förslagen. Huruvida staten på annat sätt kan tänkas befordra en höjning av bostadsstandarden och framför allt antalet bostäder är en annan sak. Detta kan ju tänkas ske i form av arbetslöshetsanslag eller andra bidrag till nybyggnad av arbetarbostäder samt till vatten- och avloppsledningar.

Säffle den 14 mars 1945.

Billeruds Aktiebolag

C. Storjohann.

Bilaga 9.

LÄNSTYRELSEN I GÄVLE

Vad i *motionen nr 50* anförts rörande de brister, som vidlåda bostäderna på landsbygden, äger sin tillämpning jämväl beträffande Gävleborgs län. Även här i länet måste nämligen — trots de förbättringar som vunnits ej minst tack vare den statliga bostadsförbättrings- och egnahemsverksamheten — bostadsstandarden på landsbygden på sina håll betecknas såsom låg såväl i och för sig som särskilt i jämförelse med städerna. En förbättring av landsbygdens bostadsförhållanden är därför jämväl för detta läns vidkommande i hög grad önskvärd.

Frågan om det mest rationella och effektiva sättet för höjandet av landsbygdens bostadsstandard är en synnerligen omfattande och komplicerad fråga, som i sig inrymmer åtskilliga delspörsmål av social, ekonomisk, teknisk, organisatorisk och legislativ karaktär. Då några

aktuella undersökningar om hithörande förhållanden ej torde föreligga, tillstyrker länsstyrelsen för sin del livligt, att frågan om en allmän förbättring av landsbygdens bostadsförsörjning göres till föremål för en allsidig och ingående utredning. Beträffande planläggningen av en dylik utredning ansluter sig länsstyrelsen i allt väsentligt till de i motionen framförda synpunkterna. Särskild uppmärksamhet synes länsstyrelsen böra ägnas åt frågan om en samordning och effektivisering av de nuvarande olika statliga stödåtgärderna. Bland detaljfrågorna torde frågan om effektivisering av bostadsinspektionen vara en av de mera viktiga, och synes vad förste provinsialläkaren i sitt yttrande härutinnan anfört förtjäna beaktande.

Beträffande den i *motionerna nr 5 och 438* berörda frågan om industrisens och brukens bostadsförhållanden kan ej heller denna fråga här i länet anses tillfredsställande ordnad. Övervägande antalet arbetarbostäder äro gamla — flertalet torde ha tillkommit under senare hälften av 1800-talet eller början av 1900-talet — och innehålla i allmänhet blott ett rum och kök eller ett enkelrum, där stor trångboddhet ofta är rådande. I stor utsträckning uppfylla lägenheterna ej heller nutida anspråk i avseende å bekvämlighet, utrymmen, bostadshygien m. m. Vid några av länets större industrier och bruk ha emellertid företagen gjort betydande insatser för en förbättring av bostadsbestånden. Sålunda ha företagen bland annat själva uppfört åtskilliga nya och fullt moderna bostäder samt genom subventioner eller lån åt enskilda arbetare eller bostadsrättsföreningar främjat tillkomsten av egnahemsbyggen. Åsyftade företag ha överhuvud ägnat ett berömvärt intresse åt sina bostadsproblem och låtit verkställa omfattande planmässiga undersökningar för deras framtida lösning.

Ur såväl befolknings- som arbetsmarknadspolitisk synpunkt är det, såsom i motionerna framhållits, en samhällsangelägenhet av stor vikt, att industri- och bruksarbetarnas bostadsförsörjning snarast möjligt bringas till en ändamålsenlig och effektiv lösning. Länsstyrelsen instämmer därför helt i motionärernas framställning om att frågan göres till föremål för en skyndsamt utredning. Med hänsyn till sambandet mellan förevarande fråga och landsbygdens bostadsfråga synas de lämpligen böra bli va föremål för en gemensam utredning. Liksom 1935 års bostadssociala utredning torde ifrågavarande utredning lämpligen böra omfatta dels framläggande av förslag till en planmässig bostadspolitik på längre sikt, dels utarbetande av förslag till vissa omedelbara åtgärder för avhjälpande av de mera påtagliga, akuta missförhållandena. Genom sistnämnda förslag, vilket självfallet ej bör utformas isolerat utan under erforderligt hänsynstagande till den framtida bostadspolitik, skulle säkerligen tillskapas en anseelig mängd samhällsnyttiga byggnadsföretag, lämpliga att upptagas i det allmänna sysselsättningsprogrammet för efterkrigsåren.

Gävle i landskansliet den 26 mars 1945.

RICKARD SANDLER.

ERIK SJÖHOLM.

EGNAHEMSNÄMNDEN I GÄVLEBORGS LÄN

Till Länsstyrelsen i Gävleborgs län, *Gävle*.

Angående motionerna nr 5 och 438.

Ehuru egnahemsnämndens verksamhet på de senare åren icke i högre grad varit inriktad på beviljandet av bostadsegnahemslån till de större industriorterna, där långivningen företrädesvis ombesörjes av dels sparbankerna och dels också lokala egnahemsaktiebolag, talar likväl egnahemsnämndens erfarenhet för att de av motionärerna anförda synpunkterna äro riktiga. Egnahemsnämnden skulle alltså hälsa den av motionärerna ifrågasatta utredningen med tillfredsställelse.

Angående motion nr 50 (lika lydande med I: 21).

Egnahemsnämnden kan endast vitsorda, att de av motionärerna framförda synpunkterna överensstämma med de erfarenheter, som egnahemsnämnden under sin verksamhet gjort. Bostadsförhållandena på landsbygden i Gävleborgs län äro mången gång synnerligen dåliga och skulle egnahemsnämnden hälsa den ifrågasatta utredningen med tillfredsställelse.

Enligt egnahemsnämndens åsikt borde emellertid de i de ifrågasatta motionerna framförda frågorna lämpligen upptagas till behandling i en gemensam utredning.

Otvivelaktigt kommer vid en dylik utredning ekonomiska frågor också att träda i förgrunden, nämligen dels frågan om finansierandet av byggnadskostnaderna och dels och inte minst ifråga om landsbygden den kommande förräntningen och amorteringen av de statliga lånen, med vilka byggnadsföretagen utförts. Utredningen borde också enligt egnahemsnämndens åsikt överväga ett sammanförande av nu befintliga olika statliga initiativ till en större enhetlighet, såvida icke arbetet i denna riktning redan pågår, något som för närvarande undandrar sig egnahemsnämndens bedömning.

Gävle den 15 mars 1945.

CARL ERIKSSON.

David Pählman.

Till Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Beträffande motion I: 21.

Motionärerna föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en ingående undersökning avseende landsbygdens bostadsstandard. En liknande undersökning företogs 1935/36 i begränsad omfattning, varvid påtagliga missförhållanden kunde konstateras. Emellertid var denna undersökning av ringa omfattning och avsåg endast 100 kommuner, varför den ej kan sägas ge en fullständig bild av landsbygdens bostadsproblem i sin helhet. Då utredningen dessutom är 10 år gammal, torde en ny och fullständigare sådan vara väl motiverad.

I kungl. medicinalstyrelsens råd och anvisningar rörande bl. a. bostadsinspektion säges: "Hälsovårdsnämndens skyldighet att till prövning upptaga ett missförhållande inträder, så snart detsamma yppats. Vad bostäderna beträffar kan detta ske dels genom besiktning efter anmälan, dels genom *fortlöpande bostadsinspektion.*" En sådan fortlöpande inspektion genom samtliga landskommuners hälsovårdsnämnder med uppläggande av bostadsregister i likhet med vad som sker i städer och samhällen, där hälsovårdsstadgans kap. 1 tillämpas, skulle efter hand ge en rätt utförlig bild av bostadsläget på landsbygden. Därtill fordras dock, dels, att dessa register bli enhetligt upplagda, dels att de utföras på ett sådant sätt, att en statistisk bearbetning av materialet kan ske, vilket givetvis fordrar en viss byggnadsteknisk sakkunskap. Emellertid förefinnes inom ett mycket stort antal landskommuner brist just på sådan sakkunskap. För att få till stånd en bostadsinspektion av väsentligt värde för landsbygden, borde inom varje län finnas tillgång till ett sakkunnigt biträde, en länsbostadsinspektör, vilken kunde vara landskommunernas hälsovårdsnämnder behjälplig med uppläggandet av bostadsregister och organiserandet av bostadsinspektionerna.

Med hänvisning till vad som sålunda anförts, får undertecknad vördsam *tillstyrka*, att en undersökning i enlighet med den framlagda motionen företages.

Beträffande motion nr 5.

Motionärerna föreslå en skyndsam utredning, huruvida och i vad mån man från statens sida kan och bör medverka till en lösning av industriens bostadsproblem.

För att kunna ta ställning till frågan om en sådan statens medverkan, måste man givetvis först ha fullt klart, hur industriens bostadsproblem i detalj ligger till inom hela landet. För att få något begrepp om detta, måste för varje industriort upprättas en tablå över det nuvarande bostadsbeståndet och dess beskaffenhet. Vidare bör en utvecklingsplan uppgöras, omfattande varje industriföretags beräknade utvidgningsmöjligheter och vad detta medför i fråga om dels antalet erforderliga lägenheter för viss tid framåt, dels också hur bostadsbeståndet bör vara

beskaffat för olika hushållstyper och därmed sammanhängande frågor beträffande bostädernas rymlighet m. m. En finansieringsplan liksom en plan för hur mycket av det nuvarande bostadsbeståndet, som kan användas i befintligt skick och efter ombyggnad, samt en nybyggnadsberäkning med angivande av hustyp och förvaltningsform bör även uppgöras.

Dylika här skisserade utredningar ha företagits inom länet av vissa större industriföretag, bl. a. Korsnäsverken och Sandvikens Bruk. Emellertid äro förhållandena mycket skiftande inom olika industriföretag och vid olika industriorter, liksom intresset för dessa frågor är mycket varierande inom företagen. Statens medverkan till lösandet av industriens bostadsfråga borde därför i första hand inriktas på en skyndsamt utredning av, på vilket sätt en inventeringsutvecklings- och finansieringsplan för de olika industriorterna och industriföretagen skulle kunna komma till stånd.

Med hänvisning till vad ovan anförts, får undertecknad värdsamt *tillstyrka*, att en utredning företages i enlighet med den framlagda motionen.

Beträffande motion nr 438.

Liksom föregående motion tar även denna sikte på bostadsförhållandena vid industrien och spec. då vid vissa s. k. bruk, men framhåller även, att bolagen som markägare skulle i lag förpliktigas till att medverka till människovärdiga bostäder för arbetarna.

Den i motion nr 5 föreslagna utredningen om en lösning av industriens bostadsproblem bör givetvis även beakta de svårigheter och olägenheter, som uppstå genom att bolagen äga all jord, där ett industrisamhälle uppstår.

Med hänvisning till vad ovan anförts, får undertecknad värdsamt *tillstyrka*, att en utredning kommer till stånd, där i motionen framförda synpunkter beaktas.

Gävle den 19 mars 1945.

I tjänsten

G. Råberger,

1:e provinsialläkare.

HANDELSKAMMAREN I GEFLE

Till Länsstyrelsen i Gävleborgs län.

Motionärerna i denna fråga, herrar Severin i Gävle och Persson i Växjö, äro av den åsikten, att trots det omfattande statliga stödet åt bostadsproduktionen läget vid typiska industriorter och bruk icke avsevärt förbättrats i sådana fall, där industrierna själva varit bostadsupplåtare. Som belägg härför angives bl. a. den bostadssociala utredningens betänkande med förslag till främjande av bostadsförsörjning för barnrika familjer, vari framhålles, att av de olika upplåtelseformerna i allmänhet de av arbetsgivare åt egna arbetare och anställda upplåtna lägenheterna förete den största boende-tätheten. Likaså åberopas en av industriens utredningsinstitut verkställd utredning, vars resultat blivit, att 46,5 procent av tillfrågade företag meddelat, att en bostadsfråga i angiven bemärkelse finnes. Till stöd för motionen ha ytterligare anförts uppgifter från allmänna hyresräkningen år 1939 samt en specialundersökning om bostäder, som företagits vid en typisk industriort i södra Norrland av tvenne fackföreningar på platsen och som visat, att förekomsten är åtskilligt större än inom bostadsbeståndet i övrigt. Skillnaden i utrymmesstandarden mellan arbetsgivarelägenheter och lägenheter i övrigt betraktas av motionärerna troligen ha ökats sedan de åberopade undersökningarnas verkställande även vad vatten- och avloppsledningar beträffar. Trångboddheten kompliceras genom i regel omfattande skiftarbete vid bruken och industriorterna. Motionärernas hemställan utmynnar i att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning, huruvida och i vad mån från statens sida medverkan kan och bör lämnas till en lösning av industriens arbetarbostadsproblem.

Handelskammarens uppfattning är, att mycket återstår för en tillfredsställande lösning av de åberopade problemen. Det är emellertid att anse som oriktigt, att underlåtenheten att förbättra bostadsförhållandena skulle bottna i bristande god vilja från industriföretagens sida. Tvärtom ha dessa i de flesta fall haft sin uppmärksamhet riktad på ett avhjäljande av bostadsbristen. Den ansvarskänsla och sociala medvetenhet, som kännetecknar ledningen för våra dagars svenska storindustri, utgör en borgen för att från industriens sida intet kommer att lämnas oförsökt för att åstadkomma en bättre bostadsstandard. Det kan emellertid synas, att motionärerna borde ha tagit hänsyn till de undantagsförhållanden, som sedan krigsutbrottet 1939 varit rådande och omöjliggjort ett snabbt realiserande av de omfattande förbättringsåtgärder, som ingå i flertalet större industriers bostadsutvecklingsprogram. Förutsättningarna för ett förverkligande härav ha genom åtskilliga av kriget föranledda omständigheter blivit sämre, än vad industriledningarna kunnat räkna med. Den så gott som totala avstängningen av vår import har sålunda hämmat hitförandet av åtskilliga viktiga förnödenheter för byggnadsindustrien. Arbetstillstånd har på

grund härav och genom bristen på arbetskraft, föranledd bland annat av de täta inkallelsorna till beredskapstjänst, endast i underordnad omfattning kunnat lämnas för bostadsproduktionen. Härtill kommer det starkt ökade skattetrycket och de ovissa framtida konjunkturerna, som hindra företagen att kasta sig ut på mera omfattande nybyggnadsprojekt i fråga om arbetarbostäder.

Handelskammaren vill emellertid upprepa, vad som tidigare i detta remissvar anförts, att en påtaglig brist på tillräckligt komfortabla och ur utrymmessynpunkt tillräckliga arbetarbostäder förefinnes, speciellt i fråga om den mindre till landsorten lokaliserade industrien. Eftersättandet av de krav, som otvivelaktigt förefinnas på ändamålsenligare och bättre bostäder, har sålunda sin givna grund, men handelskammaren är av den uppfattningen, att problemet närmast bör lösas i sammanhang med de omfattande program, som uppgjorts för efterkrigsplaneringen.

Emellertid är handelskammaren icke absolut övertygad om, att en statlig ny utredning på området kan beräknas påskynda frågans lösende. Erforderliga utredningar och statistik måste nämligen anses i tillfyllestgörande grad vara för handen genom de utredningar av hörande förhållanden, som verkställts av bostadssociala utredningen och industriens utredningsinstituts bostadsutredning, vilka även ingående berört de av motionärerna antydda bristerna i fråga om arbetarbostäder på de smärre industrierna. Tillräckligt material måste därför redan anses föreligga som en utgångspunkt för en mera aktiv verksamhet för bristernas avhjälpande med statlig, kommunal och enskild medverkan.

Fråga om formerna för ett avhjälpande av bristen på arbetarbostäder på vissa industrierter på landsbygden vill handelskammaren förutskicka, att någon ovillkorlig skyldighet för industriföretagen att medverka till de anställdas bostadsförsörjning icke kan anses föreligga. I de fall, då industriföretagen upplåtit bostadslägenheter, har en avlösning härav mer och mer skett, icke minst på grund av arbetarnas egna önskemål. Industriföretagen ha sålunda alltmåra övergått till att utöva uthyriingsverksamhet på samma sätt som andra husägare eller lämnat hjälp till stöd för egnahemsverksamheten. De naturaförmåner, som arbetarna haft och som utgjort en integrerande del av lönen, ha sålunda till stor del upphört.

De vägar, på vilka industrien slagit in för tillgodoseende av bostadsförsörjningen, synas handelskammaren kunna anses vara goda. Handelskammaren har haft tillfälle att taga del av omfattande planer, som framlagts av ett par industriföretag inom sitt distrikt, vilka höra till de största i landet inom respektive branscher. Dessa planer innefatta en genomgripande sanering av bostadsförhållandena under en ca tioårsperiod och äro byggda på ingående undersökningar av bostadsbehovet vid beräknade utvidgningar, omläggning av vatten- och avloppsledningar etc., och ha verkställts av erfaren teknisk och kommersiell expertis. Hänsyn har härvid också tagits till behovet av byggnader av mera allmän karaktär, och förflyttning av såväl industri- som arbetarbostäder har förutsetts till ur kommunikations- och sanitär synpunkt mera välbelägna områden. Som exempel på hur det ena av de båda

åberopade företagen planerat bostadsförsörjningen för sina anställda kan nämnas att programmet innefattar uppförande av egna hem, varvid bolaget bidrager med 3 500 kronor jämte högst avsevärd rabatt på tomtpriserna. Genom central anskaffning av byggnadsförnödenheter på föranstaltande av bolaget beräknas byggnadskostnaderna ytterligare kunna reduceras. Som en ytterligare förmån åt de bostadsbehövande tillkommer, att vägar och ledningar tillhandahållas gratis genom bolagets försorg och att bolaget i likhet med andra företag tillhandahåller ritningar och teknisk sakkunskap samt ombesörjer administration och låneförmedling m. m. Bolaget planerar vidare bl. a. uppförande av ett antal radhus, i vilka lägenheter på 2 rum och kök med moderna bekvämligheter skola betinga ett årligt hyresbelopp av 800 kronor och lägenheter om 3 rum och kök en hyra av 950 kronor.

Lösningen av bostadsfrågan och ett förbättrande av standarden för arbetarbostäderna behöver emellertid icke uteslutande innebära nybyggnader. Det äldre bostadsbeståndet innehåller merendels stora rum med goda utrymmen, och de s. k. barackerna äro ofta solitt byggda. Det har under sådana förhållanden visat sig ekonomiskt att ombygga och sanera dessa fastigheter samt införa moderna bekvämligheter av olika slag. Under de senaste åren ha miljonbelopp investerats i sådana på dylikt sätt moderniserade fastigheter, varigenom dessa kunnat bringas till samma standard som nybyggena. Vid ombyggnad av de äldre husen till två- och tre-rum-och-kökslägenheter erhåller man ofta nog till samma hyra betydligt större golvyta per lägenhet än i de nybyggda.

Under hänvisning till anförda omständigheter får handelskammaren som sin mening uttala, att industrien på ett verksamt sätt strävat efter att på eget initiativ lösa sina arbetarbostadsfrågor. Skulle staten finna det lämpligt att på ett eller annat sätt stödja industrien i dess strävan att lösa bostadsproblemet, bör det enligt handelskammarens mening undersökas, om icke liknande stöd, som lämnas för nybyggande, även kunde beviljas för renovering och iståndsättande av äldre bostäder enligt anspråken på nutida social bostadsstandard.

Handelskammaren vill icke motsätta sig den av motionärerna föreslagna utredningen men önskar framhålla, att densamma borde begränsas till en sammanfattning och översyn av de resultat, tidigare ingående utredningar lämnat, och de förslag, som härav kunna föranledas.

Vad angår motionen nr 21 i första kammaren om en ingående undersökning beträffande landsbygdens bostadsstandard, önskar handelskammaren framhålla, att de skogsägande bolagen inom handelskammardistriktet i betydande utsträckning vidtagit åtgärder till förbättring av bostadsbeståndet på landsbygden och att intresse finnes för att alljämt fullfölja dessa strävanden. Handelskammaren är medveten om att för landsbygden i övrigt förbättringar krävas, men finner, att åtgärder för en sanering måste ses i sammanhang med problemet om ett upphjälpande av jordbrukets allmänna läge genom rationaliseringsåtgärder. En allsidig utredning av denna fråga vill handelskammaren icke motsätta sig.

Vad slutligen beträffar motionen om åtgärder för likviderande av bostadsbristen vid vissa bruk i Värmlands län m. m. anser sig handelskammaren sakna förutsättningar för ett bedömande.

Gefle den 26 mars 1945.

Handelskammaren i Gefle

WILH. EKMAN

/ Birger Bellander.

Bilaga 10.

KUNGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAVANDE
I VÄSTERNORRLANDS LÄN

De avgivna motionerna behandla bostadsfrågan i något olika hänseenden. Motionen II: 5 synes sålunda främst rikta sig mot trångboddheten i industriorterna, under det att motionen II: 50 avser landsbygden i dess helhet och mera synes taga sikte på bostädernas kvalitet. Motionen II: 438 berör bostadsförhållandena vid vissa industriorter i mellersta Sverige.

På sätt i motionerna anförts äro bostadsförhållandena utan tvivel flerstädes här i landet mycket otillfredsställande. Närmare uppgifter om i vilka avseenden och i vilken omfattning bostadsförhållandena för närvarande i olika delar av landet äro i behov av förbättring torde icke finnas tillgängliga. Länsstyrelsen vill emellertid omförmåla att en utredning i detta hänseende för omkring två år sedan verkställdes här i länet. Utredningen omfattade förhållandena i 24 av länets landskommuner, representativa för kommuner av olika struktur. De erforderliga uppgifterna införskaffades genom distriktssköterskorna. Enligt utredningen voro i medeltal 51,6 % av de undersökta bostäderna utan anmärkning. Såsom otjänliga till familjebostad betecknades 12,8 %. Av de undersökta lägenheterna ansågos 3,7 % böra helt utdömas, under det att de bristfälliga bostäderna i övrigt skulle kunna sättas i stånd genom reparationer i större eller mindre omfattning. I övrigt innehåller utredningen vissa närmare uppgifter om i vilka avseenden lägenheterna äro bristfälliga.

I vad mån de anmärkta bristerna i fråga om bostäderna beröra industrisamhällena å landsbygden eller landsbygden i övrigt framgår ej med full säkerhet av utredningen. Emellertid må anmärkas att förekomsten av bostäder utan anmärkning i en så utpräglad industrikommun som exempelvis Gudmundrå anges till 64,8 % eller alltså åtskilligt över medeltalet. En liknande tendens kan spåras även i ett par andra undersökta industribetonade kommuner. Det torde också vara otvivelaktigt, att bostadsför-

hållandena i många industriorter i länet sedan åtskilliga år tillbaka undergått en betydande förbättring. Sålunda må särskilt framhållas, att en livlig egnahemsbildning förekommit och alltjämt fortgår i flera industriorter. Länsstyrelsen har i stort sett fått det intrycket, att bostadsstandarden här i länet är lägst i kommuner, där skogsbruk och mindre jordbruk äro förhärskande.

Om man planmässigt vill avhjälpa missförhållandena i fråga om bostäder i hela landet med ekonomiskt stöd av staten, synes det ofrånkomligt att verkställa en systematisk bostadsundersökning efter enhetliga linjer. Då det lär vara uppenbart, att rådande missförhållanden av finansiella skäl ej helt kunna avhjälpas, synes det vara av vikt att kartlägga sådana fall, där behovet av åtgärder för ändamålet äro mest trängande. I samband därmed torde böra beaktas, att ett mera energiskt ingripande från hälsovårdsnämndernas sida många gånger måhända kan leda till en förbättring av förhållandena utan att ekonomiskt stöd av det allmänna erfordras. Först efter en sådan utredning torde det vara möjligt att ernå en approximativ beräkning av de erforderliga kostnaderna för en sanering av bostadsförhållandena och att rättvist fördela tillgängliga medel mellan olika landsdelar samt att överhuvudtaget bedöma, i vilken utsträckning ekonomiska möjligheter föreligga att avhjälpa rådande missförhållanden.

Härnösand i landskansliet den 5 mars 1945.

RAGNAR STATTIN

SVEN EKBOM.

Bilaga 11.

KUNGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAVANDE
I NORRBOTTENS LÄN

I fråga om industriarbetarnas bostäder har på senare tid åtskilligt blivit gjort såväl för underlättande av egnahemsbildningen som för förbättring av de hyresbostäder företagen tillhandahållit. Men erkännas måste också att förhållandena på detta område mångenstädes lämna rum för anmärkningar. Klandret får dock icke generaliserat riktas mot industriledningarna; åtskilliga företag i övre Norrland arbeta under så trängda förhållanden att de icke ha råd att lägga ned tillräckligt kapital för att bringa upp arbetarbostäderna till en tidsenlig standard. Länsstyrelsen har fördenskull ingen erinran mot den ifrågasatta utredningen på detta område.

Beträffande landsbygdens bostadsfråga torde det vara en på alla orter och inom alla läger erkänd sak att dessa bostäder i mycket stor utsträckning äro underhålliga. Med allt erkännande åt vad som hittills i bostadsförbättringsväg uträttats kan icke sägas annat än att det mesta återstår.

Det kan icke heller förnekas att kommunernas egen insats på området icke varit tillräcklig och att intresset för saken varit mycket ojämnt. "Flykten från landsbygden" har inom Norrbottens jordbruksbygder redan visat skrämmande eftermälen i form av bortsålda eller minskade kreatursbesättningar och utbredande vanhävd å odlad mark. Det är hög tid att de botemedel häremot sättas in som bestå i bättre bostäder och arbetsunderlättande inredning i ekonomihusen. Då länsstyrelsen även härvidlag tillstyrker den begärda undersökningen önskar länsstyrelsen emellertid framhålla, att det på detta område knappast förefaller att behövas så vidlyftiga undersökningar; vad som behövs är snarare en verkställighetsplan och möjligheter att fortast möjligt omsätta den i handling.

Luleå i landskansliet den 8 mars 1945.

D. HANSEN

R. SUNDBERG.

Bilaga 12.

SVERIGES INDUSTRIFÖRBUND

Beträffande motion nr 5: Industriens arbetsbostadsproblem äro i stort sett desamma som gälla för bostadsförsörjningen för övriga befolkningsgrupper. Spörsmålet gäller dels en avveckling av den på många håll rådande bostadsbristen och dels en höjning av bostadsstandarden med avseende å såväl utrymme som utrustning och allmän kvalitet. Problemen måste betraktas icke blott ur social- och befolkningspolitiska utan även ur konjunktur- och arbetsmarknadspolitiska synpunkter. Alla dessa frågor ha under senare år varit föremål för livlig uppmärksamhet såväl från statsmakternas som det enskilda näringslivets sida. Bristerna i fråga om bostadsförsörjningen i allmänhet samt konkreta förslag till deras avhjälpande under statlig, kommunal och enskild samverkan behandlas av Bostadssociala Utredningen, vars slutbetänkande inom kort torde vara att förvänta. Industriens Utredningsinstitut har under hösten 1944 fullbordat en grundlig utredning rörande industriarbetarnas bostadsförhållanden: de nuvarande bostädernas beskaffenhet, bostadsbehovets storlek och art samt industriföretagens åtgärder för sina arbetares bostadsförsörjning. Vidare klarläggas principerna för planläggning av bostadsområden och uppgörandet av bostadsprogram. Gemensamhetsanläggningar, bostadsplaner och bostadsvanor, hustyper och bostadskostnader, möjligheter att sänka bostadskostnaderna, finansieringsmetoder etc. ha gjorts till föremål för en ingående undersökning. Även de speciella förhållanden, som i vissa avseenden råda å de mindre industriorterna, ha ågnats upp-

märksamhet. Den på ett omfattande material grundade utredningen ger icke blott en klar bild över nuvarande läge utan lämnar dessutom — och det är det icke minst viktiga — praktiska råd och vägledning i bostadsfrågans olika delproblem. Denna utredning har överlämnats till Bostads-sociala Utredningen, som sålunda har haft tillfälle att taga hänsyn till densamma vid utformandet av sina förslag.

Då sålunda helt nyligen en djupgående och f. ö. upprepade gånger från arbetarhåll vitsordad utredning angående industriens arbetarbostadsproblem fullbordats, är det osannolikt, att ytterligare uppgifter skulle stå att vinna med en ny utredning. Åtgärder i frågan måste samordnas med den allmänna bostadspolitiken, och detta har skett genom Bostads-sociala Utredningen. Det synes därför obehövt att nu igångsätta en statlig utredning särskilt för undersökning av industriens arbetarbostadsproblem.

Beträffande motion nr 438: Denna motion är begränsad till att avse bostadsförhållandena i brukssamhällena i mellersta Sverige. Anmärkningarna beröra trångboddheten och bostädernas kvalitativa beskaffenhet — frågor som för landet i dess helhet klarlagts i den av Industriens Utredningsinstitut verkställda utredningen. Utöver ett utredningsyrkande ifrågasattes, att bruksföretagen skola i lag förpliktas att bidra till de anställda arbetarnas bostadsförsörjning.

Det förhållandet att järnbruken i ganska stor utsträckning upplåta bostäder åt sina arbetare är en kvarleva från äldre tider, då antalet anställda var mindre än nu och då lönen till stor del utgick i form av naturaförmåner. Den hyra, arbetarna ha att erlægga för dessa bostäder, är synnerligen låg — för ett rum och kök 80—120 kronor per år vid järnbruken, där hyrorna på grund av en bestämmelse i riksavtalet bundits vid 1908 års nivå. Ehuru företagen äro hyresvärdar på samma sätt som andra husägare, ha de icke haft någon möjlighet att höja hyrorna, vilket skulle ha förutsatt en överenskomst med arbetarna, som emellertid icke kunnat uppnås. Brukens hyresinkomster på dessa bostäder ha varit så små, att de icke kunnat täcka underhållskostnaderna, varför betydande belopp måst anvisas för ändamålet. Att standarden i dessa merendels gamla bostadshus står på en annan nivå än i moderna eller moderniserade hyreshus är under sådana omständigheter förklarligt.

Undersökningar pågå emellertid rörande avlösning av bostadsförmånerna vid bruken, och i samband därmed ha på åtskilliga håll planer upprättats för en successiv höjning av bostadsstandard. I detta avseende hänvisas till härvid fogade, inom Uddeholms Aktiebolag upprättade PM angående bostadsförhållandena för arbetare i Hagfors, Munkfors, Storfors, Nykroppa och Skoghäll (*bilaga A*).

Nu mera undvika företagen i regel att själva upplåta bostäder åt sina anställda, eftersom man anser, att bostadsförsörjningen såsom en arbetarnas typiska privatangelägenhet såvitt möjligt bör frikopplas från arbetsgivarna. Denna åsikt omfattas även av arbetarna. De flesta industri-företag i landsorten stöda emellertid arbetarnas egen bostadsanskaffning genom bidrag av olika slag. De bidragsformer, som förekomma, äro dels in natura och dels kontanta. Naturabidragen kunna bestå i att företagen upplåta tomter med tillhörande vägar och ledningar gratis eller till nedsatt pris, att de tillhandahålla ritningar eller teknisk sakkunskap, att de åtaga sig att ombesörja administrationen av byggnadsföretagen, såsom låneförmedling etc. De kontanta bidragen lämnas i allmänhet i form av

räntefria lån, som avskrivs efter viss anställningstid. För närvarande utgå kontanta engångsbidrag från företag med belopp upp till 4 å 5000 kronor per eget hem.

Att — såsom i motionen ifrågasättes — införa en laglig skyldighet för företagen att bidra till de anställda arbetarnas bostadsförsörjning kan givetvis ej komma ifråga.

I motionen uppgives, att järnbruksarbetarna tillhöra den kategori av arbetare som är underbetald samt att förtjänsten uppgår till i genomsnitt 260 å 275 kronor i månaden. Härtill må anmärkas, att till den kontanta förtjänsten komma i många fall bostads- och bränsleförmåner samt under nuvarande förhållanden dyrtidstillägg, f. n. utgörande för dessa arbetargrupper i medeltal 25 öre i timmen. Järnbruksarbetarnas inkomster ligga ej oväsentligt över genomsnittslönen för svenska industriarbetare i allmänhet.

Av det ovan anförda torde framgå, att den föreslagna utredningen ej är av behovet påkallad.

Beträffande motion nr 50: I denna motion framställles ett generellt yrkande om undersökning av den egentliga landsbygdens bostadsstandard. Denna fråga berör i första hand jordbruket och ligger sålunda utanför Industriförbundets verksamhetsområde. Förbundet vill därför endast erinra om att tidigare verkställda undersökningar klarlagt, att brister vidlåda bostadsförhållandena även på den egentliga landsbygden. Det aktuella spørsmålet gäller frågan om positiva åtgärder för dessa bristers avhjälpande. Däremot kan man ifrågasätta, om ytterligare utredningar erfordras för klarläggande av de faktiska förhållandena.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer Förbundet, att Utskottet måtte avstyrka de remitterade motionerna.

Stockholm den 28 mars 1945.

Sveriges industriförbund

GUSTAF SETTERGREN.

E. Tunhammar.

LANDSORGANISATIONEN

Såsom i den förstnämnda motionen påpekas råder stor brist på aktuellt uppgiftsmaterial beträffande bostadsförhållandena på landsbygden. Det är tydligt att denna brist försvårar planeringen av bostadspolitiken och jordbrukspolitiken. Bostadsbyggandet på landsbygden spelar en icke oväsentlig roll i de planer som utarbetas för motverkande av en eventuell efterkrigsarbetslöshet. Landsorganisationen vill därför tillstyrka, att den föreslagna utredningen igångsättes snarast möjligt, och förutsätter därvid att den samordnas med de jordbrukspolitiska undersökningar, som genomförs av 1942 års jordbrukskommitté. Det måste emellertid framhållas, att bostadsstatistiken även för städer och tätorter numera börjar bli föråldrad, då den sista bostadsräkningen utfördes 1939. Det torde därför vara lämpligt att på en gång genomföra en allmän bostadsräkning, omfattande såväl städer och andra tätorter som landsbygd. Delvis bör denna utföras genom husbesökare, som kunna undersöka bostädernas kvalitativa beskaffenhet på ett mera grundläggande sätt än som är möjligt då endast vissa yttre data inhämtas från fastighetsägare eller hyresgäster.

Även de övriga motionerna, avseende utredningar om åtgärder för en lösning av industriens arbetarbostadsproblem, innehålla vägande önskemål.

Industriörternas bostadsproblem har komplicerats av det gamla systemet att bostadsförmånen fått ingå i lönen eller att företagen hyrt ut bostad till vissa arbetare till en mycket låg hyra. Detta har gjort det svårt att skapa en reguljär hyresmarknad på ifrågavarande orter, då hyrorna i andra lägenheter blivit mycket dyra jämfört med hyrorna i bolagslägenheterna, men lönerna för de icke förmånstagande arbetarna icke anpassats härtill. Sådana orter som det här är fråga om ha därför i stor utsträckning kommit att karakteriseras av dåliga bostadsförhållanden, helst som företagen själva sedan länge i stort sett upphört att bygga nya lägenheter.

På senare tid ha arbetsgivarna i vissa fall lämnat särskilda subventioner till de arbetare, som velat skaffa sig egnahem, men detta under förutsättning att arbetaren stannat en viss tid i företaget. Genom en speciell ekonomisk förmån, som icke tillfallit alla arbetare, har man alltså sökt binda arbetaren till företaget. Varken ur samhällssynpunkt eller ur lönepolitisk synpunkt är detta enbart tillfredsställande, helst som denna anordning delvis kunnat göras till en form av skatteflykt. Om industriarbetarna på småorterna i större utsträckning kunde erhålla egnahem, skulle detta leda till en mycket önskvärd höjning av bostadsstandarden. Det intresse för utvidgade bostadspolitiska insatser, som på senare tid visats från företagets sida, måste givetvis hälsas med tillfredsställelse. De nyss antydda olägenheterna göra det dock mindre lämpligt att helt lämna denna sak åt det privata initiativet. Den bör behandlas som ett led i den allmänna bostadspolitiken. Landsorganisationen förutsätter, att det speciella problem, som dock föreligger på vissa industriorter, där såväl selsättningsmöjligheterna som tomtmarken behärskas av ett enda företag,

beaktas i bostadssociala utredningens väntade slutbetänkande. Skulle så icke vara fallet, torde en särutredning eventuellt vara erforderlig.

Beträffande den rent akuta och med krisförhållandena sammanhängande bostadsbristen på vissa orter kunna också särskilda åtgärder vara omedelbart påkallade. Visserligen lägger materialknappheten hinder i vägen för ett allmänt avskaffande av de föreliggande svårigheterna. Men på vissa orter — icke minst smärre industriorter — synas förhållandena ha blivit särskilt svåra, beroende på bristande enskilt eller kommunalt initiativ. Det måste givetvis vara svårt att centralt överblicka läget i de olika orterna, men det bör ändå övervägas, om icke det lokala initiativet genom olika åtgärder skall kunna förstärkas i sådana fall där det hittills visat sig vara särskilt otillräckligt.

Stockholm den 28 mars 1945.

Landsorganisationen i Sverige

AUG. LINDBERG

Gösta Rehn.

Bilaga 14.

Riksförbundet Landsbygdens Folks remissyttrande över motion nr 21 i andra kammaren angående landsbygdens bostadsproblem.

Förbundet anser de framförda synpunkterna beträffande landsbygdens bostadsstandard riktiga. Verkställda lokala undersökningar ha också bekräftat att så är fallet. Dels brister det i stor utsträckning i själva bostadsstandarden, och dels äro vatten- och avloppsförhållandena i stor utsträckning otillfredsställande. Elektriskt ljus saknas också i ganska stor utsträckning inom betydande områden.

Förbundet delar motionärernas uppfattning om att landsbygdens bostadsförhållanden borde vara av samma klass som städernas och tätorternas. Att så icke är förhållandet framgår av såväl motionen som av allmän erfarenhet. Förbundet delar motionärernas synpunkter att statsmakterna böra ha sin uppmärksamhet riktad på den standardskillnad, som förefinnes.

Då en klar bild av landsbygdens bostadsstandard säkerligen icke går att få med mindre än att frågan underkastas en utredning vill förbundet instämma i motionärernas förslag.
